

Informacijska pismenost na visokoškolskoj razini

Paravić, Sanja

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:079057>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Sanja Paravić

Informacijska pismenost na visokoškolskoj razini

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Sanja Paravić
Matični broj: 19203

Informacijska pismenost na visokoškolskoj razini

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost - smjer knjižničarstvo

Mentor: prof. dr. sc. Marina Biti

Komentor: dr. sc. Dejana Golenko

Rijeka, 2016.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Općenito o problemu	2
3. Informacijska pismenost kao fenomen (pojam i definicija)	4
4. Informacijska pismenost na visokoškolskoj razini.....	18
4.1. Promjene u procesu obrazovanju - nove teorije znanja i novi modeli učenja.....	19
4.2. Modeli i standardi informacijske pismenosti na visokoškolskoj razini	24
4.2.1. SCONUL model.....	25
4.2.2. Model šest velikih vještina.....	26
4.2.3. Relacijski model.....	26
4.2.4. ACRL standard	28
4.2.5. IFLA standard	29
4.2.6. ANZIL.....	30
4.3. Uključivanje informacijske pismenosti na formalnu razinu visokoškolske ustanove	31
4.4. Uloga visokoškolskog knjižničara u oblikovanju programa informacijskog opismenjavanja	34
4.5. Istraživanja informacijske pismenosti na visokoškolskoj razini	40
5. Zaključak.....	52
6. Sažetak.....	55
7. Literatura	56

1. Uvod

Učenje na visokoškolskoj razini usmjereno je usvajanju specifičnih i kompleksnijih znanja, a, na neki način, može predstavljati i završetak formalnoga pojedinčeva obrazovanja. To je onaj kontigent specifičnih znanja koji zaokružuje pojedinčevo obrazovanje i dovodi do određene razine potpunosti učenje o pojedinom području ljudskih interesa odnosno života. Ono također otvara i širok spektar mogućnosti za cjeloživotno učenje, a vještine informacijske pismenosti stečene u ovoj obrazovnoj fazi uvelike mogu odrediti želju i uspjeh pojedinca u nastavku cjeloživotnoga učenja. Dakle, ovo razdoblje može imati ključan utjecaj u ostvarivanju naprednoga „društva znanja“ u kojem formalni završetak obrazovanja ne znači i završetak učenja, a razvijanje informacijske pismenosti u tome je smislu nezaobilazan alat.

Razvojem novih tehnologija promijenio se način stjecanja znanja, čime je došlo do velikih promjena u načinu učenja na visokoškolskoj razini. Radom se želi istaknuti veliki značaj informacijske pismenosti za razvoj društva te se smatra da bi je trebalo u što većoj mjeri implementirati u sustav obrazovanja. Drži se da je informacijska pismenost u današnjem, tehnološki visoko razvijenom društvu, prepoznata kao važan aspekt njegova funkcioniranja. No, suvremene teorije i pored toga ukazuju na potrebu dodatnog razvijanja postojećih modela učenja i usvajanja novih znanja, a posebno ističu važnost razvijanja modela cjeloživotnoga učenja.

Rad je podijeljen u nekoliko cjelina, a u uvodnom djelu rada ukazat će se na dosadašnja teorijska promišljanja o informacijskoj pismenosti te na sam pojam i definiciju. U radu će se opisati i približiti fenomen informacijske pismenosti te pružiti uvid u povijest njena razvoja, a istražiti će se i neki od modela i standarda informacijske pismenosti u kontekstu visokoškolskog obrazovanja. Ujedno će se prikazati kratak pregled istraživanja koja se odnose na analizu informacijske pismenosti na visokoškolskoj razini.

2. Općenito o problemu

Ubrzanim napretkom i razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije te promjenama u visokoškolskom obrazovanju koncept informacijske pismenosti nameće se kao vrlo bitna stavka u stvaranju društva znanja kojem se teži. Činjenica da u Hrvatskoj programi informacijskog opismenjavanja nisu u velikoj mjeri formalno zastupljeni u obrazovnom sustavu svjedoči o nedovoljno razvijenoj svijesti o njihovoj važnosti. Upravo potreba za osvješćivanjem višestruke koristi od informacijskoga opismenjavanja jedan je od glavnih motiva pisanja ovoga rada. Pritom je potrebno posebno naglasiti da su edukacija i motiviranost knjižničnoga osoblja te financijska sigurnost nužni preduvjeti za provođenje ovakvih programa. Pored toga potrebno je osigurati i nužnu tehnološku podršku, budući da taj segment čini logističku bazu koja može određivati tempo provođenja odnosno funkcionalnost provedenih programa informacijskog opismenjavanja.

Kao što navode Rubinić i Stričević¹ važno je osvjestiti sveučilišnu zajednicu te istaknuti važnost informacijske pismenosti u kontekstu visokoškolskog obrazovanja, posebice u visokoškolskom kurikulumu, te je potrebno stvoriti uvjete za odobravanje, ali i poticanje takvih programa. Autorice nadalje ističu važnost bolonjskog procesa te smatraju da je on prilika aktivnog uključivanja visokoškolskih knjižnica u nastavni kurikulum. Upravo zbog toga što u Hrvatskoj ne postoji sustavna praksa informacijskog opismenjavanja u hrvatskim visokoškolskim knjižnicama, smatra se da je ono od iznimne važnosti. Tako i Lasić-Lazić, Špiranec i Banek Zorica (2012) zaključuju da informacijska pismenost ne može biti rezultat jednog predmeta ili kolegija te je

¹ Rubinić, Dora; Stričević, Ivanka. *Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjavanja studenata: istraživanje programa sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl Franzens Graz // Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 54, 4 (2011), str. 41.

za njeno usvajanje ključna suradnja svih sudionika u procesu učenja, ponajviše nastavnika i informacijskih stručnjaka/knjižničara.²

Sve navedeno povod je pisanja rada kojim se želi istaknuti važnost provođenja i formalnog uvođenja programa informacijskog opismenjavanja na visokoškolskoj razini.

² Lasić-Lazić, Jadranka, Špiranec Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima: pronađeni u informacijskom opismenjivanju*. // *Medijska istraživanja* 18,1, (2012), str. 129.

3. Informacijska pismenost kao fenomen (pojam i definicija)

U društvu visoko razvijene tehnologije informacija postaje važan resurs njegova razvoja, a informacijska pismenost vještina koja je s tim razvojem neraskidivo povezana. Moglo bi se zaključiti da je prihvaćanje informacije kao važnog ekonomskog čimbenika pratilo industrijski razvoj društva, pa se i evolucijski skok u tom smislu može primjetiti sredinom dvadesetog stoljeća. Nagli industrijski razvoj poslijeratnog društva SAD-a i Australije transformiralo je ta društva u visokotehnološka, a time i informacijska društva.³

Sam pojam „informacijska pismenost“ osmislio je kao kovanicu i prvi upotrijebio Paul Zurkowski 1974. godine. Kao predsjednik IIA⁴ on je u *Izvyješću Nacionalnoj komisiji za knjižnice i informacijsku znanost* istaknuo potrebu opismenjavanja pojedinca kako bi preživjeli u informacijskom dobu.⁵ Primjer je to prvog uspostavljanja korelacije između informacijske pismenosti i društva, a ujedno i signal njegove transformacije u informacijsko društvo.

U svom je Proglasu iz 1989. godine ALA⁶ informacijsku pismenost odredilo kao „skup sposobnosti prepoznavanja informacijske potrebe te pronalazak, evaluacija i učinkovita uporaba potrebne informacije“⁷ te je prepoznalo kao alat akademskog i društvenog osposobljavanja.⁸ Prema tom dokumentu informacijski su pismene osobe „one koje su naučile kako učiti (...) jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako se

³ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. str. 23.

⁴ IIA je akronim za Information Library Association (Udruženje informacijske industrije)

⁵ Usp. Zurkowski, Paul G., *The Information Service Environment: Relationships and Priorities*. National Commission on Libraries and Information Science, 1974.

⁶ ALA je akronim za American Library Association (Američko knjižničarsko društvo)

⁷ *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. ALA. URL: <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/standards/standards.pdf> (2016-04-28).

⁸ Isto.

koristiti njima na svima razumljiv način“,⁹ a time su i osposobljene za cjeloživotno učenje. Aktivno sudjelovanje u cjeloživotnom učenju tako, uz unapređivanje vještina i sposobnosti, ističe kao nužnost funkcioniranja u ubrzanom i informacijama pretrpanom suvremenom svijetu u kojem društvo pred pojedinca neprestano postavlja sve veće zahtjeve. Unatoč dostupnosti i sveprisutnosti velike količine informacija njihova je korist mala u društvima slabo razvijene informacijske pismenosti. Pojedinaac mora biti sposoban do informacije ne samo doći, već je i ispravno koristiti, odnosno prepoznati njenu važnost kako hiperprodukcija u ovom slučaju ne bi ugrozila kvalitetu informacije. Tretiraju li se tako u procesu učenja na jednak način i provjerene odnosno znanstveno potvrđene činjenice kao i pretpostavke iznijete bez znanstvene potvrde ili u gorem slučaju činjenice koje su produkt falsificiranja stvarnosti, kao rezultat nastaje spoznaja koja neće odgovarati razvojnim potrebama društva, a sam će se proces pokazati kao promašen.

U ALA-inom¹⁰ dokumentu ističu se smjernice kojima se želi ukazati na potrebu mijenjanja procesa učenja te važnost uključivanja studenata u aktivni proces učenja. Navedenim se smjericama želi:

1. potaknuti svjesnost o informacijskoj potrebi,
2. razviti sposobnost prepoznavanja informacije koja može riješiti problem,
3. razviti vještina pronalaženja potrebne informacije,
4. osposobiti pojedinca za vrednovanje dostupne informacije,
5. razviti znanje o organizaciji informacija,
6. razviti vještine i sposobnosti učinkovitoga korištenja informacije.¹¹

⁹ ALA. Presidential Committee on Information Literacy: Final Report.1989. URL: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/whitepapers/presidential.html> (2016-03-21)

¹⁰ ALA. *Presidential Committee on Information Literacy*: Final Report.1989. URL: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/whitepapers/presidential.html> (2016-03-21)

¹¹ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. str. 23.

Na dostupnost i sveprisutnost informacije bitno je utjecao i razvoj interneta odnosno cjelokupnog IT-sektora, koji se postupno razvija u zasebnu gospodarsku granu.

Autorice knjige *Informacijska pismenost: teorijski okviri i polazišta* (2008.) Sonja Špiranec i Mihaela Banek Zorica određujući značenje i obuhvat termina „informacijska pismenost“ navode Bundyjevu tezu da se koncept informacijske pismenosti pojavio zbog „potrebe opisa idealnog potrošača informacija“, a osvještavanje te potrebe dovelo je do razvoja koncepta informacijske pismenosti. Osim termina „informacijska pismenost“ isto se područje određuje i drugim terminima kao što su „informacijska kompetencija“ ili „informacijska kultura“¹².

C. Doyle¹³ 1992. godine proširuje ALA-inu definiciju informacijski pismene osobe dodajući kako takav pojedinac „uspješno iskazuje pitanja na temelju informacijske potrebe, prepoznaje potencijalne izvore informacija, razvija uspješne strategije pretraživanja, pristupa informacijama, vrednuje ih i organizira te se kritički koristi informacijom pri rješavanju problema“¹⁴. Doyle dakle dodatno naglašava potrebu funkcionalizacije informacije te nužnost razvijanja odgovarajućih znanja, vještina i sposobnosti u pripadnika suvremenoga društva.

O važnosti razvijanja informacijskoga društva svjedoči i Lisabonska deklaracija.¹⁵ U ovom, jednom od temeljnih dokumenata Europske unije, sve se

¹² Bundy, A. *Growing the community of the informed: information literacy- a global issue*. April 2002. <http://www.library.unisa.edu.au/about/papers/growing-community.pdf> (2016-04-28)

¹³ Doyle, Christina. *Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990: final report of the National Forum on Information Literacy*. Summary of findings. Washington, DC: US Department of Education.).1992. URL:http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/23/4a/12.pdf

¹⁴ Doyle, Christina. *Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990: final report of the National Forum on Information Literacy*. Summary of findings. Washington, DC: US Department of Education.).1992. URL:http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/23/4a/12.pdf (2016-02-24)

¹⁵ *Lisabonska deklaracija*. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3Ac10241> (2016-03-13)

države članice između ostaloga pozivaju na osuvremenjivanje obrazovnih sustava uz pomoć informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Ovom se trendu pridružila i Hrvatska, pa je ističući važnost cjeloživotnoga obrazovanja počela provoditi „bolonjski proces“, reformu sustava visokoškolskoga obrazovanja zasnovanu na Bolonjskoj deklaraciji. Bolonjska deklaracija¹⁶ potpisana je 2001. godine i temelji se na uspostavi europskog prostora visokog obrazovanja. U spomenutom se dokumentu kao prioritet također navodi ulaganje u razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija.

Primjeri su to kojima se potvrđuje važnost informacijske pismenosti u suvremenom društvu, a svjedoče i o institucijskoj prepoznatosti i prihvaćanja njene važnosti na svim razinama.

Prema tome, može se zaključiti da ono što su u nekadašnjem sustavu obrazovanja značile discipline poput logike, gramatike ili retorike u suvremenom društvu to znači informacijska pismenost.¹⁷ Odnosno, kako to zaključuju Shapiro i Hughes ona predstavlja izvorište humanosti i ljudske težnje za napretkom i emancipacijom¹⁸.

Varijacije u definicijama mogu se prepoznati kao posljedice svrhe i konteksta u kojem se informacijska pismenost ostvaruje. Stoga će se u ovom radu dotaknuti samo definicija informacijske pismenosti povezanih uz našu temu, odnosno u kontekstu visokoškolskog obrazovanja.

Informacijsku je pismenost teško odrediti ili definirati jednom rečenicom i zato je za razumijevanje pojma najuputnije sagledati ga kao kompleks više sastavnica od čega u svojim definicijama neki od teoretičara i polaze. Ivanka Stričević je tako određuje kao proces u kojem se može prepoznati jedanaest faza:

¹⁶ *Bolonjska deklaracija*. URL: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=6187&sec=2273> (2016-03-13).

¹⁷ Shapiro, J.J. Hughes, S.K. Information technology as a liberal art. //Educom review. 31,2,1996, str. 31-36.

¹⁸ Isto.

- svijest o informacijskoj potrebi;
- sposobnost definiranja informacijske potrebe koja nastane kada treba riješiti problem ili donijeti odluku;
- sposobnost otkrivanja postoji li potrebna informacija ili ne; sposobnost pronalaženja potrebne informacije ako ona postoji;
- sposobnost kreiranja potrebne informacije ako ona postoji;
- sposobnost kreiranja potrebne informacije koja je nedostupna;
- razumijevanje pronađene informacije ili znanje o tome gdje potražiti pomoć;
- sposobnost organiziranja, analize, interpretacije i evaluacije informacije te vrednovanja izvora;
- sposobnost prijenosa i prezentacije informacije drugima pomoću primjerenih medija;
- znanje kako iskoristiti informacije za rješavanje problema ili donošenje odluke;
- znanje o tome kako zaštititi, spremirati, zapisati i arhivirati informaciju za ponovno korištenje;
- znanje o tome kako postupiti s informacijom kad više nije potrebna ili kako zaštititi informaciju od zlouporabe.¹⁹

Candy²⁰, pak zaključuje da se sve definicije informacijske pismenosti sastoje od sljedećih elemenata:

- sposobnost učinkovitog traženja informacija;
- upućenost pri odabiru i vrednovanju informacija;
- lakoća i lagodnost korištenja širokog raspona medija
- svijest o problemu pouzdanosti i vjerodostojnosti informacija;

¹⁹ Stričević, Ivanka. *Pismenosti 21. stoljeća : učenje i poučavanje u informacijskom okruženju*. Zrno 22, 97- 98 (2011.), str. 3-4.

²⁰ Candy, Philip C. *Lifelong Learning and Information Literacy*. URL: https://www.researchgate.net/profile/Philip_Candy/publication/268299706_Lifelong_Learning_and_Information_Literacy/links/55d4eb9308ae6788fa352834.pdf (2016-04-07).

- učinkovitost prenošenja informacija drugima.²¹

Značajan doprinos razumijevanju informacijske pismenosti dali su teoretičari Shapiro i Huges.²² Oni afirmiraju tezu da informacijska pismenost nadilazi informatičku pismenost odnosno sposobnosti korištenja računalom. Informacijska pismenost pored informatičke pismenosti tako uključuje i kritičko promišljanje o prirodi informacija te o njezinu društvenom, kulturnom i filozofskom kontekstu.²³ Na taj se način pojedinac izdiže s pozicije pasivnoga recipijenta posredovanih i već oblikovanih činjenica u aktivnoga sukreatora stvarnosti, odnosno interpretatora dostupnih informacija. Upravo se na taj način čovjek emancipira i svome istraživačkom duhu pruža nepregledna prostranstva mogućnosti.

Na tragu su ovakvih promišljanja i Sheila Webber i Bill Johnston, autori članka *Conceptions of information literacy: new perspectives and implications*. Oni informacijsku pismenost povezuju s općeobrazovnim kontekstom. Informacijsko je opismenjavanje, prema njihovu tumačenju, polazna etapa otkrivanja onih informacija koje će zadovoljiti informacijsku potrebu. I kod njih je naglašena važnost kritičkoga promišljanja pojedinca, odnosno potreba filtracije dostupnih informacija s obzirom na njihovu relevantnost i pouzdanost. Uz to, dodaju i da je informaciju važno koristiti mudro i etički, što se može tumačiti i kao ukazivanje na potrebu obrazovanja popraćenoga s prihvaćenošću konsekvencijalnih moralnih načela u obrađivanju dostupnih informacija. Prema tome Webber i Johnston zaključuju da je važno da „(...) informacijska pismenost ne

²¹ Špiranec, Sonja. *Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje*, 2003. URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (2016-04-07)

²² Shapiro, J.J. Hughes, S.K. *Information technology as a liberal art*. //Educom review. 31,2,1996, str. 31-36.

²³ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str.26.

bude reducirana na knjižnične ili računalne vještine, već poimana kao odgovor na kulturni, društveni i ekonomski razvoj informacijskog društva.²⁴

Informacijskoj pismenosti kao sociotehničkom fenomenu prilazi se i u Aleksandrijskom proglasu.²⁵ Dokument je to nastao suradnjom UNESCO-a, IFLA-e²⁶ i NFIL-a²⁷, što znači da je iznimno važan i utjecajan i s političkog aspekta. U njemu se informacijska pismenosti definira kao temelj za postizanje osobnih, društvenih, profesionalnih i obrazovnih ciljeva svakog pojedinca odnosno polazištem za cjeloživotno učenje i aktivno sudjelovanje u modernom društvu.²⁸

Sociotehnički aspekt ovoga fenomena, tumači Špiranec (2008.), ukazuje na njegovu kontekstualnu uvjetovanost društvom i njegovim tehnološkim napretkom. Informacijska se pismenost zato ne može promatrati samo kao fenomen svojstven informatičkom društvu, već se informatizacija može promatrati tek kao jedan od čimbenika koji na taj fenomen utječu i oblikuju ga kao sociotehnički uvjetovan kompleks. Informacijska se pismenost, dakle, mijenjala kroz povijest, odnosno uvjeti njena kontekstualiziranja ovisili su i o tehničkom razvoju društva, pa je sociotehnički moment nužno uključen u njenu ostvarivanju. Sociotehnički aspekt tako u sebi objedinjuje socijalni, tehnološki i povijesni kontekst i važan je čimbenik uključen u određenje fenomena informacijske pismenosti.²⁹

Upravo se raznolikošću pristupa informacijskoj pismenosti kristalizira i žarišni problem u pokušaju njena određenja jednom odnosno jednostavnom

²⁴ Webber, Sheila; Johnston, Bill. *Conceptions of information literacy: new perspectives and implications.* // Journal of information science. 26,6,2000, str.381-397.

²⁵ *Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning.* High Level Colloquium on Information Literacy and Lifelong Learning. Alexandria, Egypt, 2005.

²⁶ IFLA je akronim za International Federation of Library Associations (Međunarodno udruženje knjižničnih društava)

²⁷ NFIL je akronim za National Forum of Information Literacy (Nacionalni forum za informacijsku pismenost)

²⁸ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta.* Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str.27.

²⁹ Usp. Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta.* Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008.

definicijom. Budući da uključuje razne sposobnosti i vještine, svojom interdisciplinarnom prirodom izmiče pokušajima unisonoga određenja otkrivajući višedimenzionalnost kao svoju imanentnost. Stoga je najzahvalnije pristupiti joj kao kompleksnom fenomenu sastavljenom od niza čimbenika čija varijabilnost ovisi o prirodi interesa pojedinca odnosno problema pred njega postavljenog, jednako kao i društvenog, tehničkog i povijesnog konteksta.

Informacijska je pismenost sposobnost koja je postala nužna u današnje vrijeme sveprisutnosti najraznovrsnijih podataka čija je točnost i utemeljenost upitna. Razvojem novih tehnologija promijenio se način stjecanja znanja, čime je došlo do velikih promjena u načinu učenja. Stoga, pismenost u 21. stoljeću, stoljeću velikih promjena, doživljava značajne preinake i u njenom samopoimanju, pa nastaju i različite vrste pismenosti. Konkretno informacijsku pismenost uvijek treba sagledati s obzirom na širi društveno-tehnološki kontekst.

Pismenost se u počecima vezala za pismo i slova odnosno uz vještine pisanja i čitanja. Budući da je bila vezana uz znanje dostupno samo u tiskanom obliku, ta se vrsta pismenosti naziva *tiskana pismenost*. No, tehnološkim razvojem i znanje je postalo dostupnije, a razvojem digitalnih medija i pojam pismenosti stoga znatno se proširio. Uz digitalizaciju razvila se tako i informacijska pismenost koja postaje vrstom *funkcionalne pismenosti*. Renata Čepić³⁰ tako funkcionalnu pismenost definira kao skup znanja i vještina koje su pretpostavka za uspješno djelovanje u životu, a uključuje potrebe radnoga, društvenoga i osobnoga života. Cilj je da se tako stečene vještine uspješno mogu primjenjivati u različitim okruženjima, što pojedincu omogućuje i učenje i djelovanje koje će pratiti njegovu uvjetovanost bilo vremensku bilo prostornu, bilo koju drugu.

David Bawden u svom radu *Information and digital literacies; a review of concepts* ističe da je informacijska pismenost kompleksan pojam koji

³⁰ Čepić, Renata. *Pismenost odraslih u društvenom kontekstu*: magistarska radnja. Rijeka: R. Čepić, 1997.

objedinjuje više vrsta pismenosti: *informatičku, knjižničnu, medijsku i digitalnu pismenost*³¹, a njihove je odnose predstavio i grafički.

Slika 1: Odnos informacijske i drugih suvremenih pismenosti

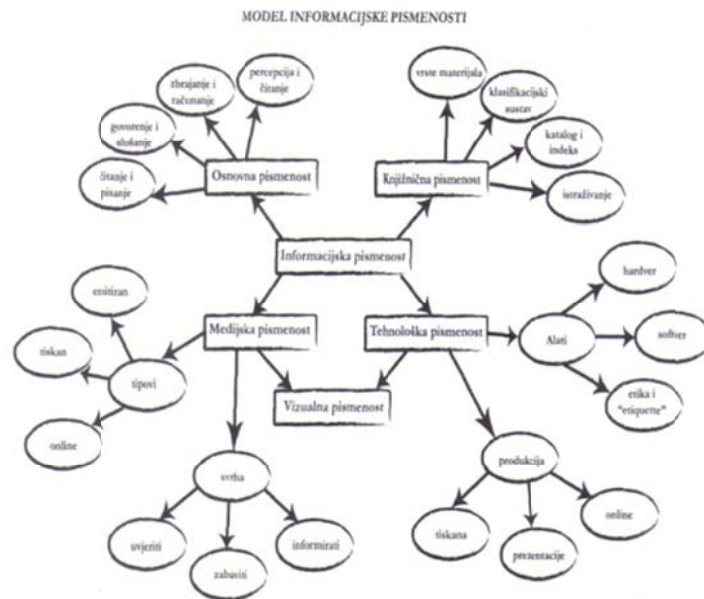
(Izvor: Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*.

Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str.85)

Podjelu informacijske pismenosti nešto je detaljnije razradio Brian Ferguson, u svom radu *Information Literacy*. On polazi od podjele informacijske pismenosti na: *osnovnu, knjižničnu, medijsku, tehnološku i vizualnu pismenost*³². Svoju je razradu prikazao i grafički:

³¹ Bawden, David. *Information and digital literacies; a review of concepts*. // *Journal of Documentation*. 57(2):218-259 (2016-05-27).

³² Ferguson, Brian. *Information Literacy: A Primer for Teachers, Librarians, and other Informed People*. 2005. <http://bibliotech.us/pdfs/InfoLit.pdf> (2016-03-15).

Slika 2: Informacijska pismenost kao okosnica suvremene pismenosti

(Izvor: Ferguson, 2005 prema: Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 88)

U ovoj je podjeli posebno važno naglasiti vizualnu pismenost.³³ U današnje vrijeme sveprisutnosti najraznovrsnijih vizualnih i audio-vizualnih materijala čija je kvaliteta upitna, kritičko propitivanje postalo je nužno. Virtualni svijet vrlo često porukama i podražajima manipulira svojim korisnicima te su vještine koje će steći vizualnom pismenošću iznimno bitne. Vizualna je pismenost u današnjem svijetu postala sve potrebija i u obrazovanju koje se otkriva virtualnom svijetu i njegovim vizualnim elementima. Iz svega navedenog može se zaključiti da je informacijska pismenost krovni termin za: *knjižničnu, računalnu, medijsku, digitalnu i vizualnu pismenost*.

Navedeni razrađeni sustavi informacijske pismenosti potvrđuju kompleksnost polja pokrivenoga tim pojmom, ali i opravdavaju nemogućnost

³³ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost :Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str.88.

iznalaženja jednostavne i unisone definicije ovoga fenomena. Također razgranati sustav kojeg teoretičari izvode svjedoče o ogromnom evolucijskom skoku ostvarenom transformacijom društva u društvo znanja. Informacijska je pak pismenost, mehanizam novoga doba koja kako od pojedinca, tako i od društva zahtijeva dodatni napor u shvaćanju i svladavanju, ali zato otvara višedimenzionalne prostore i individualiziraniji pristup znanju, a time i veću mogućnost realizacije kognitivnih potencijala pojedinca.

Kao što je već rečeno pojmom „informacijska pismenost“ obuhvaćen je cijeli niz kontekstualnih čimbenika i teško ga je svesti pod jednu jedinstvenu definiciju. Sociotehničkim aspektom zahvaća se, zapravo, vrlo široko područje gotovo civilizacijskog dosega određenoga društva (njime se naime uključuje tehnološki i socijalni njegov razvoj). No, taj se aspekt može i preciznije iznijansirati pridodaju li mu se i kontekstualni čimbenici poput utjecaja obrazovnih sustava, tradicija u knjižničarstvu, tržišta rada, informacijske politike i socijalnoga konteksta.³⁴ Moment je to u kojem se mogu uspostaviti dijakronijske paradigme pristupa informacijskom opismenjavanju. U tom smislu Sundin govori o nekoliko različitih pristupa informacijskom opismenjavanju: *resurni, biheavioristički, procesni i komunikacijski pristup*.³⁵

Resurni je pristup orijentiran na sustav, a ne na korisnika i predstavlja različite vrste primarnih, sekundarnih i tercijarnih izvora. I biheavioristički je pristup, poput resurnoga, usmjeren na informacijske izvore. No, pored izvora, u ovome je pristupu naglašena i važnost korisnika. Kako bi korisnik u što većoj mjeri iskoristio vlastite, ali i potencijale informacije, on mora biti dobro upoznat i upućen u modele pretraživanja informacija te načinima njihova korištenja. Oba su navedena pristupa vezana uz bibliografsku paradigmu.³⁶

³⁴ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 31.

³⁵ Sundin, O. (In press). *Negotiations on information seeking expertise: a study of web-based tutorials for information literacy* // *Journal of documentation*. 64,1,2008, str. 24-44.

³⁶ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 33.

Procesni je pristup svoj fokus sa sustava prebacio na korisnika. Korisnik postaje dominantan čimbenik i aktivira se kao djelatni subjekt u procesu pa ga se zato upoznaje s procesom postupanja s informacijama, a ujedno i razvija svijest o važnosti pravilnoga i odgovornoga korištenja informacije. Informacija predstavlja važan resurs, korisnik razvija svijest o toj važnosti pa se u njemu javlja i potreba za informacijom.

Poput procesnoga i komunikacijski pristup polazi od korisnika. No, ovaj pristup naglašava važnost kritičkoga vrednovanja informacija koja se u najboljoj mjeri ostvaruje u interakciji dvaju ili više korisnika istih informacija.³⁷

Na temelju specifičnosti izdvojenih u razvoju informacijske pismenosti, a koje je uočila u Australiji i anglosaksonskim zemljama, kao najnaprednijim zemljama po tom pitanju, Christine Bruce 2000. godine razradila je podjelu istraživačkih pravaca po određenim razdobljima. Ta se podjela ne može uzeti kao apsolutna, jer do odstupanja dolazi i u ovisnosti o sredini i u ovisnosti o vremenu promatranja. Bruce tako razlikuje četiri faze istraživanja informacijske pismenosti: *pretfaza*, *eksperimentalna*, *istraživačka* i *razvojna faza*.³⁸

Pretfaza istraživanja informacijske pismenosti započinje pojavom i širenjem opsega pojma još 1980-ih godina kada su započela istraživanja informacijskih vještina, informacijskih izvora, kazala, baza podataka, tezaurusa.

Eksperimentalna faza obuhvaća istraživanja između 1990. i 1995. godine. U toj fazi ALA-ino izvješće zahtijeva povećanje inteziteta istraživanja te njihovo provođenje ne samo u knjižničnoj zajednici već i u upravljačkim tijelima i pedagoškim zajednicama.³⁹ Budući da su se koncepti vezani uz ova područja u to vrijeme još začimali, u fokusu je istraživanja terminološko određivanje te fenomenološko opisivanje s naglaskom na izvođenje definicija.

³⁷ Isto, str. 34.

³⁸ Bruce, Christine Susan. *Information Literacy programs and research: an international review*. // Australian library journal. 49,3,2000, str. 209-218.

³⁹ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost : Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 38.

Za ovo razdoblje je značajno istraživanje C. Doyle na temelju kojeg su se definirale osobine informacijski pismene osobe.⁴⁰

Istraživačku fazu Bruce je smjestila u razdoblje od 1995. do 1999. godine. Ovo razdoblje karakterizira širenje pojma te je za nj ključno da su istraživači napokon utvrdili i smjestili informacijsku pismenost u područje društvenih znanosti, polje informacijskih, komunikacijskih znanosti ili obrazovanja.

Posljednja odnosno razvojna faza traje i danas. Ovu fazu karakterizira širenje istraživanja u različita područja ljudske djelatnosti. Istraživanja se odnose i na radno mjesto te ne širu društvenu zajednicu.⁴¹

Pored navedenih faza Christine Bruce razlikuje i pet dimenzija istraživanja informacijske pismenosti danas:

1. istraživanje informacijske pismenosti prema mjestu implementacije;
2. istraživanja koja se odnose na pojmovno određenje i percepciju informacijske pismenosti;
3. istraživanja informacijske pismenosti prema predmetu;
4. istraživanja informacijske pismenosti prema metodologiji;
5. istraživanja informacijske pismenosti u odnosu na disciplinu.⁴²

U svom pristupu informacijskoj pismenosti Wathmanel Seneviratne⁴³ naglašava i važnost informacijskog ponašanja. Za razliku od informacijske pismenosti koja se bavi kognitivnim i afektivnim aspektima odnosno znanjem, emocijama i stavovima, informacijsko ponašanje podrazumijeva pojedinačne

⁴⁰ Doyle, Christina. *Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990: final report of the National Forum on Information Literacy. Summary of findings.* Washington, DC; US Department of Education. 1992. URL:http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/23/4a/12.pdf (2016-02-07)

⁴¹ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost :Teorijski okviri i polazišta.* Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 39.

⁴² Bruce, Christine Susan. *Information Literacy programs and research: an international review.* // Australian library journal. 49,3,2000, str. 209-218.

⁴³ Senevirante, W. *Laying paving stones for a knowledge society: Community Information Literacy (CIL) and an analysis of barriers to upgrade CIL in rural Sri Lanka,* Worl library and Information Congress: 70th IFLA General Conference and Council. 22-27 August 2004, Buenos Aires, Argentina <http://www.ifla.org/IV/ifla70/papers/151e-Seneviratne.pdf>

korake koje poduzima korisnik informacija.⁴⁴ Informacijsko ponašanje tako definira kao način osvještavanja potrebe za informacijama, njezina traženja, upravljanja njima i njihova korištenja. Prema predloženom suodnosu i definicijama može se zaključiti da informacijsko opismenjavanje izravno utječe na poboljšanje odnosno optimizaciju informacijskog ponašanja.⁴⁵

Iz svega navedenog, može se uočiti da ne samo definicije informacijskog opismenjavanja i tumačenje fenomena informacijske pismenosti, kao i brojni pravci i pristupi ukazuju da se ona može ponajviše promatrati u kontekstu važnosti učenja, te da predstavlja sigurnu podlogu cjeloživotnom učenju.

⁴⁴ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 41.

⁴⁵ Isto, str. 42.

4. Informacijska pismenost na visokoškolskoj razini

Potreba za informacijskom pismenošću nastaje kao posljedica ubrzanog razvoja informacijskog društva i informacijsko komunikacijske tehnologije te promjena u visokoškolskom obrazovanju pojavom bolonjskog procesa. U tom procesu studenti uče na koji način istraživati, kako doći do potrebnih informacija te kako ih vrednovati. Kompetencije i znanja koje studenti pritom stječu ključna su podloga cjeloživotnom učenju. Jedan od glavnih problema pri provedbi programa informacijskog opismenjavanja u visokoškolskim knjižnicama zasigurno je nedovoljno razvijena svijest o njenoj potrebi i važnosti. Za njeno provođenje potrebna je suradnja knjižničara i nastavnika, što je, kako navode Rubinić i Stričević u praksi teško provedivo. Autorice nadalje ističu da je podrška Sveučilišta iznimno bitna te se jedino uzajamnom suradnjom nastavnog osoblja i knjižničara može postići željeni uspjeh. Budući da ne postoji sustavna praksa informacijskog opismenjavanja na visokoškolskoj razini, autorice zaključuju da je Bolonjski proces prilika za aktivno uključivanje visokoškolskih knjižnica u nastavni kurikulum.⁴⁶ Stoga je uloga visokoškolskih knjižnica ključna u provođenju informacijskog opismenjavanja. Bolonjski proces donosi nove načine učenja te on polazi od učenja koje se temelji na rješavanju problema (*problem-based learning*), istraživačkog učenja (*inquiry-based learning*), projektnog učenja (*project-based learning*) i učenja temeljenog na izvorima (*resource-based learning*). Student postaje samostalniji u izvršavanju svojih zadataka, samostalno istražuje te dolazi do rješenja.

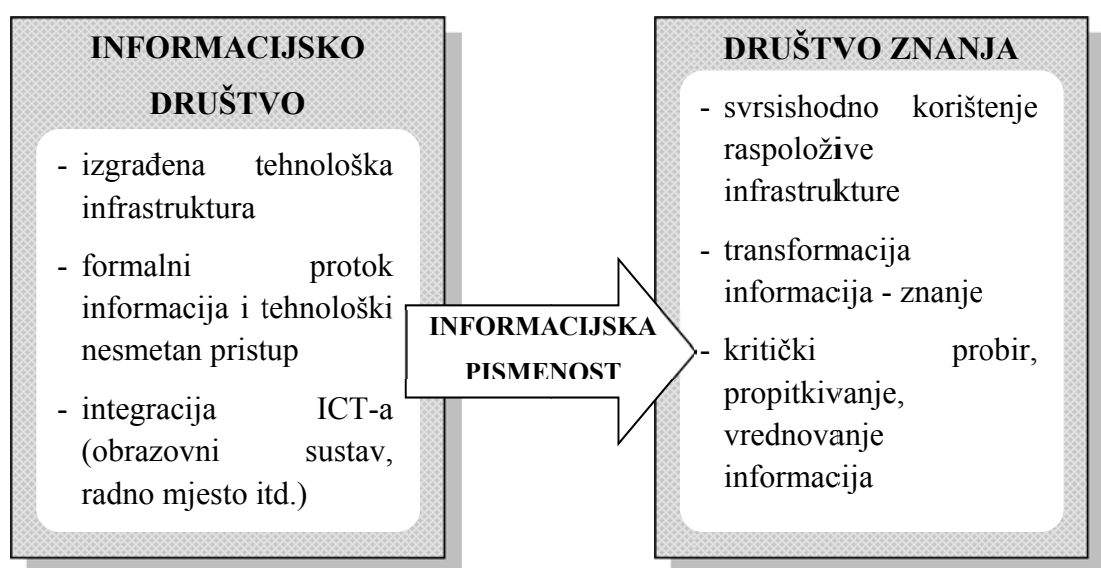
Iako je i Hrvatska 2001. godine potpisala Bolonjsku deklaraciju programi informacijskog opismenjavanja još uvijek nisu uključeni i na formalnu razinu visokoškolskih ustanova. Na hrvatskim fakultetima rijetki su formalni programi informacijskog opismenjavanja te se stoga smatra da je od iznimne važnosti

⁴⁶ Rubinić, Dora; Stričević, Ivanka. Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjavanja studenata: istraživanje programa sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl Franzens Graz // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 4 (2011), str. 23-48.

podizati razinu svijesti o važnosti uključivanja koncepta informacijske pismenosti na visokoškolske institucije i provođenja programa informacijskog opismenjavanja. Promjene u načinu učenja otvaraju vrata knjižnicama i one imaju priliku za aktivno sudjelovanje u procesu. O svemu navedenom više će riječi biti u sljedećim potpoglavljima.

4.1. Promjene u procesu obrazovanju - nove teorije znanja i novi modeli učenja

Presudan utjecaj na razvoj i širenje informacijske pismenosti nesumnjivo je imao razvoj ekonomije i gospodarstva te napredak gospodarskih djelatnosti koje su utjecale i za sobom povukle društvene promjene. Prateći razvoj društvenih kretanja, u svom ključnom dokumentu o društvu znanja UNESCO navodi da se ideja informacijskog društva temelji na naglom tehnološkom prodoru i napretku, dok koncept društva znanja obuhvaća znatno šire društvene, etičke i političke dimenzije. Prema takvom se poimanju može odrediti da je razvoj informacijskoga društva preduvjet razvitku društva znanja što je zorno prikazano na slici 1.

Slika 3: Informacijska pismenost kao poluga razvoja društva znanja

(Izvor: Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 9.)

Informacijsko društvo dakle podrazumijeva sve one tehničke i tehnološke razvojne dosege koji omogućuju društveno-gospodarski razvoj, no one same po sebi nisu dovoljne da bi podrazumijevale razvitak ili transformaciju u društvo znanja. Informacijsko društvo zapravo pretpostavlja sve one nužne predispozicije i predstavlja temelje koji omogućuje društvo znanja. Tek kad se tim temeljnim silnicama pridruži značenje prema kojem će one moći ostvariti adekvatnu funkciju i optimalno realizirati svoj potencijal, možemo govoriti o društvu znanja. U takvom društvu svaki pojedinac mora znati odabrati, kritički probrati, vrednovati, organizirati i koristiti informacije.⁴⁷

Jedan je od važnih mehanizama u procesu takve transformacije nedvojbeno i učenje. Moderni teorijski pristupi učenju razvili su se u okviru konstruktivizma i konektivizma.

Konstruktivizam⁴⁸ je teorija koja polazi od aktivnoga pojedinca koji misli, a ne samo pasivno prima znanje. Umjesto dosadašnjeg tradicionalnog poučavanja odnosno posredovanja znanja konstruktivizam od pojedinca zahtijeva samostalan rad i samostalno rješavanje zadataka koji su stavljeni pred njega. Drugim riječima pojedinac koji uči treba propitkivati, samostalno otkrivati, kritički probirati i koristiti informacije te na temelju toga i naučiti samostalno donositi zaključke i odluke. U takvu se sustavu mijenja i uloga nastavnika. On više nije samo posrednik znanja, već je njegov zadatak uvesti učenike u novo područje te im približiti kako na najlakši način stjecati novo znanje. Može se zaključiti da se u samom procesu učenja dogodio pomak s kvantitete na kvalitetu. Nastavnik, koji u tradicionalnim modelima učenja

⁴⁷ UNESCO. *Towards knowledge societies*. Paris, Unesco, 2005. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843e.pdf> (2016-02-25)

⁴⁸ Koenig, Eckard. *Teorije znanosti o odgoju : uvod u osnove, metode i praktičnu primjenu*. Zagreb: Educa, 2001., str.245-257.

posreduje neku količinu znanja (kvantiteta) u suvremenim modelima postaje suradnik koji učenicima prenosi i s njima uvježbava načine funkcionalne spoznaje (kvaliteta). Ključno je u takvom modelu naglasiti važnost samostalnoga rada. Suočeni s konkretnim problemima i zadacima učenici u samostalnom radu stječu i razvijaju sposobnosti pretraživanja, pronalaženja i vrednovanja informacijskih izvora.⁴⁹

U teoriji konektivizma učenje se definira kao proces spajanja na specijalizirane informacijske izvore.⁵⁰ Začetnik je ove teorije Siemens i po njegovu mišljenju nova tehnologija i konekcija, odnosno uspostava novih veza, oblikuje naše mišljenje i utječe na aktivnosti učenja. Stoga, vrlo je važno znati prepoznati relevantnu od nerelevantne informacije.

Informacijsko-komunikacijska tehnologija u suvremenom je društvu postala sastavni dio učenja. E-učenje na velika vrata ulazi u proces obrazovanja te pomoću informacijsko-komunikacijske tehnologije podiže kvalitetu procesa učenja na višu razinu. Nastavnik nije više jedini izvor informacija, a učenici u novom informacijskom okruženju samostalno i aktivno sudjeluju u procesu učenja. Zato je od presudne važnosti u optimalnoj mjeri ovladati svim vještinama i sposobnostima te usvojiti sva znanja koja omogućuju funkcionalno korištenje dostupnim informacijama.

Proces je to koji se ne ograničava samo na školsko i visokoškolsko, odnosno formalno obrazovanje, već pojedincu omogućuje permanentno unapređivanje i usvajanje novih znanja te razvijanje vještina i sposobnosti tijekom cijeloga života. Autorica članka *Cjeloživotno učenje*, Jasminka Maravić⁵¹ cjeloživotno učenje definira kao polazište svih modernih pristupa obrazovanju i određuje kao aktivnost učenja tijekom života s ciljem unapređenja

⁴⁹ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost :Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 11.

⁵⁰ Siemens, G. *Connectivism: a learning theory for the digital age*. // International journal of instructional technology and distance learning. 2,1,2005, str. 3-11.

⁵¹ Maravić, Jasminka. *Cjeloživotno učenje*. Edupoint. 17, 2003. <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/5> (2016-03-25)

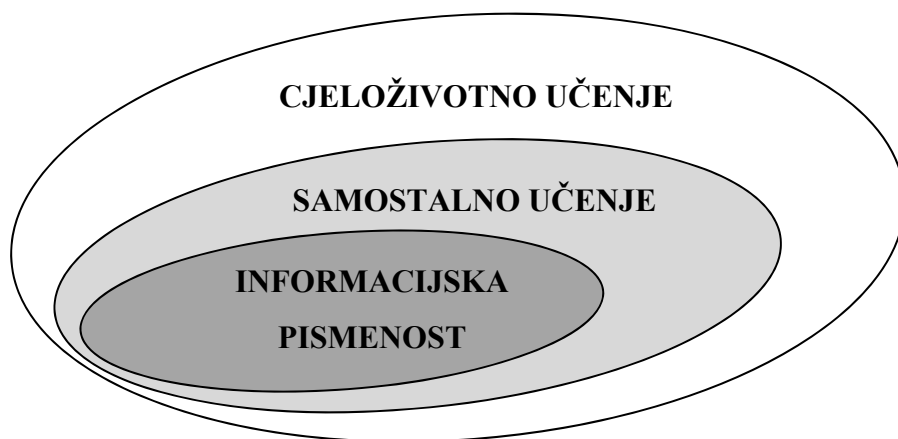
znanja, vještina i sposobnosti unutar osobne, građanske, društvene i poslovne perspektive. I upravo se pojedinac formiran svim naznačenim parametrima modernoga obrazovanja ostvaruje kao cilj toga obrazovanja. Kao važan segment, onaj bez kojega bi bilo teško zamislivo ili u najmanju ruku znatno otežano cjeloživotno učenje upravo je informacijsko-komunikacijska tehnologija. Ipak, potrebno je istaknuti da kao što informacijsko društvo ne možemo poistovjetiti s društvom znanja, tako ni informacijsko-komunikacijsku tehnologiju ne možemo poistovjetiti s cjeloživotnim učenjem. Njihovi se odnosi, zapravo, mogu analoški povezati. Informacijsko-komunikacijska tehnologija predstavlja infrastrukturu razvoja informacijske pismenosti, a znanje koje nam pruža informacijska pismenost poput samostalnog pronalaženja, selekcije, odabira, vrednovanja i korištenja informacija otvara nam put prema cjeloživotnom učenju. Suvremenom ubrzanom tehnološkom društvu cjeloživotno učenje, koje pretpostavlja do neke mjere fleksibilnog, ali i iznimno motiviranoga pojedinca, može predstavljati i presudan element u dinamici razvoja. Upravo se zato može zaključiti da je pristup informacijama postao važniji i od informacija samih koje zastarijevaju jednako velikom brzinom kojom se i samo društvo razvija.⁵²

Na samu dostupnost informacije presudan je utjecaj imao razvitak digitalnih tehnologija. Velika je razlika između analognog ili papirnato i digitalnog okruženja. Obrazovanje prije informacijskog društva u analognom okruženju temeljilo se na linernom poučavanju u kontroliranim uvjetima, a takvo je znanje bilo podijeljeno u tematske cjeline. Učenici su bili upućeni na statične izvore i povezivanje s dodatnim izvorima bilo je uvelike otežano. Za razliku od takve prakse digitalno okruženje obiluje poveznicama i upućivanjima na alternativne informacijske izvore.⁵³

⁵² Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. str. 15.

⁵³ Isto, str. 16.

Na temelju svega navedenog može se zaključiti da sposobnosti i vještine poput pronalaska, odabira, vrednovanja, organiziranja i korištenja informacija, a koje nam osigurava informacijska pismenost, postaju nezaobilazne i temelj su cjeloživotnog učenja. Međupovezanost ovih čimbenika može se predočiti i grafički kao što je to učinjeno i u knjizi *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta* Sonje Špiranec i Mihaele Banek Zorice.

Slika 4: Međupovezanost informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja

(Izvor: ANZIL, 2005., prema: Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 15.)

4.2. Modeli i standardi informacijske pismenosti na visokoškolskoj razini

Ono što je osnovni cilj svake teorije njezina je praktična i funkcionalna potvrda. Teorija je o informacijskoj pismenosti, kao relativno novom fenomenu, tako ponudila brojne modele i standarde koji nude okvir za interpretaciju fenomena, a ujedno i za njegovu praktičnu implementaciju. Bahrens⁵⁴ u svom radu *A Conceptual Analysis and Historical Overview of Information Literacy* tu brojnost opravdava apstraktnošću informacijske pismenosti kao koncepta predstavljenog „nepromjenjivom deskriptivnom frazom“⁵⁵ čime poprima osobine metafore. Upravo je ta metaforičnost uzrok nastanka mnogih modela koji se trude ponuditi okvir realizacije ovoga fenomena. Špiranec i Banek⁵⁶ navode da su modeli i standardi temelj za pokretanje i implementaciju programa informacijske pismenosti. Modeli čine teorijski okvir koji nastaje znanstveno-istraživačkim aktivnostima. Oni se mogu podijeliti na metamodele, koji ne nastaju sa specifičnom relacijom prema informacijskoj pismenosti, i one kontekstualne, koji su modelirani u odnosu na informacijsku pismenost i obično se referiraju na određeni kontekst primjene.

U nastavku više će riječi biti o modelima i standardima uže vezanim uz informacijsku pismenost na visokoškolskoj razini: SCONUL model, Model šest velikih vještina, Relacijski model Christine Bruce te ACRL standard, IFLA standard i ANZIL.

⁵⁴ Behrens, Shirley J. *A Conceptual Analysis and Historical Overview of Information Literacy*. // *College & research libraries*. 55,7,1994, str.309-322.

⁵⁵ Isto.

⁵⁶ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost :Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str.49.

4.2.1. SCONUL model

SCONUL model⁵⁷ razvilo je udruženje knjižnica, koledža, nacionalnih i visokoškolskih knjižnica Velike Britanije. Namjera im je bila razviti praktični model koji će poslužiti kao ishodište za daljnji razvitak ideja u praksi. Ovaj se model temelji na sedam glavnih vještina:

1. sposobnost prepoznavanja informacijskih potreba;
2. sposobnost popunjavanja informacijskih praznina, odabir najprikladnijeg izvora za rješenje određenoga problema te sposobnost razumijevanja problema vezanih za pristup izvorima;
3. postavljanje strategije za lociranje informacija;
4. sposobnost pronalaženja informacija i pristup njima, što podrazumijeva uporabu primjerenih tehnika pretraživanja (Booleova algebra);
5. sposobnost usporedbe i vrednovanja informacija dobivenih iz raznih izvora, pitanja o vjerodostojnosti i pouzdanosti informacijskih izvora;
6. organizacija, primjena i priopćavanje informacija, što se odnosi na citiranje;
7. sinteza informacija i stvaranje novog znanja.⁵⁸

Navedeni model je revidiran 2015. godine, te pored stupova vještina dobiva i leće. SCONUL model može se promatrati i u visokoškolskom kontekstu jer razvija sve potrebne vještine koje su temelj za cjeloživotno učenje. Ujedno spomenuti model podrazumijeva suradnički i integrirajući pristup u stvaranju kurikula odnosno suradnju akademskog i knjižničkog osoblja.⁵⁹

⁵⁷ <SCONUL> Society of College, National and University Libraries. *Information skills in higher education: a SCONUL Position Paper*. London: SCONUL, 1999.
http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/seven_pillars.html

⁵⁸ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost :Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str.58-59.

⁵⁹ Isto, str.57.

4.2.2. Model šest velikih vještina

Model su razvili Mike Eisenberg i Bob Berkowitz⁶⁰, a nastao je iz projekta u kojem se istraživala potreba za modelom u rješavanju problema. Model navodi korake u rješavanju informacijskih problema. Podijeljen je u šest faza, pri čemu se svaka sastoji od dvije potkategorije:

1. definiranje zadatka;
2. strategije traženja informacija;
3. pretraživanje i pristup;
4. korištenje informacijama;
5. sinteza;
6. vrednovanje.⁶¹

Model šest velikih vještina može se promatrati u visokoškolskom kontekstu jer razvija sve potrebne vještine, te ukazuje studentu na koji način može riješiti informacijske probleme na koje nailazi i pritom mu navodi sve korake u tom postupku. Ovim modelom studenti stječu znanje koje će im pomoći pri rješavanju postavljenih zadataka te ih uči samostalnom donošenju odluka.

4.2.3. Relacijski model

Relacijski model razvila je Christine Bruce⁶² i on predstavlja sedam različitih načina interakcije između čovjeka i informacije. Autorica modela opisuje različita lica informacijske pismenosti. Za razliku od ostalih modela koji

⁶⁰ Eisenberg, Mike. *Big6 skills overview*. November, 2001. <http://www.big6.com/category/overview-of-big6-skills/> (2016-04-24).

⁶¹ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost :Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str.55-56

⁶² Bruce, Christine. *Seven faces of information literacy in higher education*. // Christine Bruce.com. URL: <http://www.christinebruce.com.au/informed-learning/seven-faces-of-information-literacy-in-higher-education/> (2016-02-22).

navode popise vještina i sposobnosti, ovaj model pruža sasvim drugačije poimanje informacijske pismenosti. Utvrđen iz perspektive korisnika on zahtijeva izgradnju i razvijanje svijesti o sedam dimenzija informacijske pismenosti u visokoškolskom obrazovanju:

1. informacijska tehnologija – sposobnost korištenja informacijske tehnologije za pretraživanje i komunikaciju;
2. informacijski izvori – pretraživanje i pronalazak informacijskih izvora;
3. proces – provedba procesa pronalaska informacija;
4. kontrola – organizacija i kontrola informacija;
5. konstrukcija znanja – izgradnja baze znanja u novom području interesa;
6. proširenje znanja – rad sa znanjem i osobnim perspektivama kako bi se stekli novi uvidi;
7. mudrost – mudro korištenje informacija koje koristi drugima.⁶³

Relacijski model može se promatrati u visokoškolskom kontekstu jer on traži od pojedinca izgradnju i razvijanje svijesti o sedam dimenzija informacijske pismenosti u visokoškolskom obrazovanju. Kroz sedam dimenzija informacijske pismenosti studenti razvijaju sve potrebne vještine. Bruce posebno ističe aktivnu ulogu pojedinca, znanje, pristup informacijama i društveni aspekt informacija.⁶⁴ Stečenim znanjem na visokoškolskoj razini studenti su pripremljeni za cjeloživotno učenje.

Modeli dakle predstavljaju teorijski okvir informacijske pismenosti, dok su standardi usmjereni na definiranje karakteristika informacijski pismenog pojedinca uz taksativno navođenje svojstava, atributa, procesa, znanja, vještina, stavova ili uvjerenja koje takav pojedinac treba izgraditi. Standardi nemaju

⁶³ Bruce, Christine. *Seven faces of information literacy in higher education*. // Christine Bruce.com. URL: <http://www.christinebruce.com.au/informed-learning/seven-faces-of-information-literacy-in-higher-education/> (2016-02-22)

⁶⁴ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost :Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, str.55.

normativni karakter, oni zapravo predstavljaju neku vrstu preporuke koja omogućuje podizanje razine učinkovitosti nastavnog procesa.⁶⁵ Oni služe opisu realizacije informacijske pismenosti u praksi te uključuju tri temeljna elementa: pristup, vrednovanje i korištenje informacija.

Standarde informacijske pismenosti možemo podijeliti na standarde primarnog i sekundarnog obrazovanja, opće i nacionalne standarde; stoga će se u nastavku rada opisati neke od najznačajnijih u kontekstu našeg rada: ACRL⁶⁶, ANZIL⁶⁷ i IFLAe⁶⁸.

4.2.4. ACRL standard

Temeljnim standardom za informacijsku pismenost smatraju se standardi informacijske pismenosti za visoko obrazovanje Američkoga udruženja za visokoškolske knjižnice.⁶⁹ Spomenuti standard preveden je na nekoliko jezika, sadrži pet osnovnih standarda, dvadeset i dva pokazatelja i ukupno osamdeset i šest ishoda učenja.⁷⁰

Ovaj standard vrlo iscrpno i detaljno opisuje elemente koji se koriste za ocjenjivanje i vrednovanje stečenog znanja o informacijskoj pismenosti. Ujedno daje prikaz svih sposobnosti koji su zajedničke svim disciplinama i razinama obrazovanja. Pet osnovnih standarda odnosi se na:

1. prepoznavanje i opisivanje informacijske potrebe;
2. učinkovit i djelotvoran pristup potrebnoj informaciji;

⁶⁵ Isto, str. 50.

⁶⁶ ACRL je akronim za Associations of College and Research Libraries (Američko udruženje za visokoškolske knjižnice)

⁶⁷ ANZIL je akronim za Australian and New Zealand information literacy framework (Australski i Novozelandski standard)

⁶⁸ IFLA je akronim za International Federation of Library Associations (Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova)

⁶⁹ ACRL. *Information literacy competency standards for higher education*. 2000. URL: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/standards.pdf>. (2016-02-27).

⁷⁰ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 63.

3. kritičko vrednovanje informacije i njenih izvora, te ugradnja odabranih informacija u vlastiti korpus znanja i vrijednosni susta;
4. svrhovito korištenje informacijom, individualno ili u skupini;
5. razumijevanje ekonomskih, legalnih i socijalnih aspekata informacija te njihovo etičko i legalno korištenje.⁷¹

ACRL standard je revidiran 2015. godine, on je važan za ovaj rad jer vrlo detaljno prikazuje svaki korak u prepoznavanju, pristupu, vrednovanju i korištenju informacije. Standard je primarno i zamišljen kao standard za visokoškolsko okruženje te on studenta uči o svrhovitom korištenju informacijama. Navedeni standard u konačnici stvara informacijski pismene studente koji znaju upravljati informacijama i informacijskim izvorima.

4.2.5. IFLA standard

Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova – IFLA⁷², definirao je generički standard koji je primjenjiv u raznim okruženjima. Standard je nastojao stvoriti što jednostavniji pristup informacijskoj pismenosti i opismenjavanju pa zato sadrži tri temeljne sastavnice:

1. pristup: korisnik učinkovito i djelotvorno pristupa informaciji;
2. vrednovanje: korisnik kritički i kompetentno vrednuje informaciju;
3. korištenje: korisnik točno i kreativno koristi informacije.⁷³

⁷¹ Isto, str. 64.

⁷² IFLA, Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova. URL: <http://www.ifla.org/standards> (2016-04-02).

⁷³ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 73.

IFLA standard zanimljiv je za ovaj rad jer je riječ o pristupu koji maksimalno pojednostavljuje koncept, te razvija sve potrebne vještine informacijske pismenosti.

4.2.6. ANZIL

Nacionalni standardi čine posebnu vrstu standarda informacijske pismenosti. Spomenute standarde karakterizira obuhvatnost, doseg i vezanost za specifični lokalni/nacionalni koncept. Oni se sastoje od svih elemenata i pripadnika neke države i predstavljaju opći okvir s iskazanim standardima koji se odnose na programe informacijske pismenosti u svim sektorima.⁷⁴

Nacionalni standardi sadrže nekoliko elemenata:

1. opis motivacije za nastanak nacionalnog okvira;
2. pojmovno određenje informacijske pismenosti;
3. ukazivanje na suodnos informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja;
4. pozivanje na lokane specifičnosti;
5. navođenje standarda i ishoda učenja po različitim sektorima: formalno obrazovanje, radno mjesto, cjeloživotno učenje;
6. način primjene standarda, implementacija, primjeri dobre prakse.⁷⁵

Najpoznatiji nacionalni standard je svakako Australijski i novozelandski standard iz 2004. godine.⁷⁶ Spomenuti je standardi zapravo preuzeti američki standardi ACRL-a, no uz preuzete sadrže i dodatne elemente koji su bitni i važni za sve građane, a ne samo za studentsku populaciju. Budući da se ovaj standard odnosi na sve građane, a ne samo na neke skupine, on je važan i za društvo kao cjelinu. Iz standarda se iščitava dio koji se u američkoj inačici ne

⁷⁴ Isto, str. 75.

⁷⁵ Isto.

⁷⁶ Australian and New Zeland information literacy framework: principles, standards and practice. / Ed. Alan Bundy. Adelaide: Australian and New Zeland institute of information literacy,2004. <http://www.anziil.org/resources/Info%20lit%202%nd%20edition.pdf> (2016-04-15).

spominje: “Osoba koja je informacijski pismena prepoznaje da je za cjeloživotno učenje i participaciju u građanskim pravima potrebna informacijska pismenost.”⁷⁷

4.3. Uključivanje informacijske pismenosti na formalnu razinu visokoškolske ustanove

Informacijska pismenost je i nastala u akademskom sektoru gdje je i doživjela najveći procvat.⁷⁸ Brzim razvojem tehnologije, nastavnik više nije jedini izvor znanja te se studenti sve više okreću internetskim izvorima.

Tehnološke i ekonomske promjene, osobito rast IT-sektora i globalizacija tržišta u vrijeme ubrzanog razvoja tehnologije zahtijevaju stvaranje i razvoj studijskih programa koji će privući kritičnu masu studenata zainteresiranu i osvještenu o važnosti praćenja ovih trendova.⁷⁹

Kompetencije koje će studenti posjedovati nakon studija itekako će im pomoći u učenju, naučit će kako učiti tijekom cijelog života i znat će se snaći u moru informacija na koje će svakodnevno nailaziti. Informacijska pismenost uči kako istraživati, na koji način tražiti potrebne informacije te znati ih vrednovati. Stečeno znanje zapravo izravno utječe na čitav život studenta, utječe na kvalitetu življenja te na sposobnost snalaženja u svijetu pretrpanom informacijama upitne kvalitete i vjerodostojnosti.

Prema ANZILU danas su u svijetu zastupljena četiri modela informacijskog opismenjavanja studenata: *intrakurikularnog*, *interkurikularnog*, *ekstrakurikularnog* i *samostojećeg tipa*.⁸⁰ Odnosi navedenih tipova

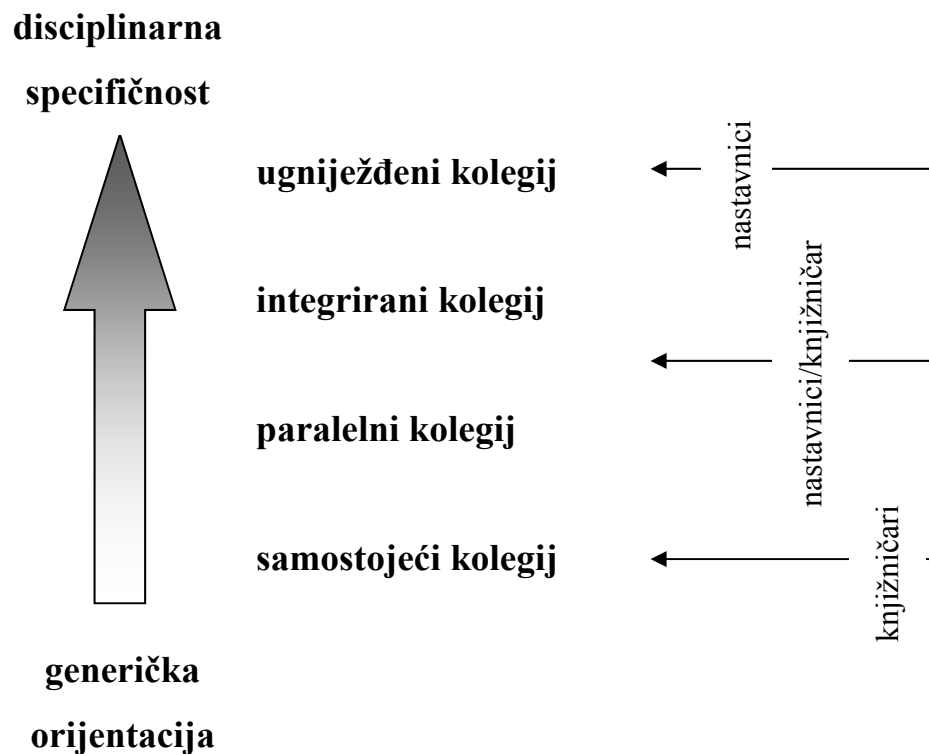
⁷⁷ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 75.

⁷⁸ Isto, str. 118.

⁷⁹ Isto, str. 122.

⁸⁰ *Australian and New Zealand Information Literacy Framework : principles, standards and practice*. Second edition. // Editor Alan Bundy. Adelaide : Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, 2004.

informatičkog opismenjavanja mogu se prikazati i grafički, kao što je to učinjeno na slici 5.

Slika 5: Modeli informacijske pismenosti s obzirom na stupanj integracije u kurikulum

(Izvor: Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 122)

U *intrakurikularnom* ili *ugniježđenom* tipu kolegija informacijska je pismenost integrirana u sam program i odvija se kroz suradnju nastavnog osoblja i knjižničara. Kod kolegija *interkurikularnog* ili *integriranog* tipa informacijska se pismenost nudi kao dodatni dio nekog programa. Studenti su obavezni prisustvovati tim predavanjima koje većinom drži knjižničar na

zahtjev nastavnog osoblja.⁸¹ *Ekstrakurikularni* ili *paralelni* tip kolegija provodi se izvan akademskog kurikuluma i studenti nisu obavezni prisustvovati već se dobrovoljno mogu prijaviti. Naposljetku *samostojeći kolegij* zaseban je kolegij i studentima je ponuđen kao izborni ili obvezni kolegij i u potpunosti je posvećen informacijskoj pismenosti.⁸²

Smatra se da će *intrakurikularni* ili *ugniježđeni* tip kolegija najviše doprinijeti znanju studenata. Nastavnik sam može odlučivati na koji će način studentima prenijeti znanje, a odabirom zadataka istraživačkog tipa gdje će studenti sami doći do odgovora, postiže se najveći učinak. Studenti će naučiti primjenjivati istraživačke metode, bit će sposobni pronaći razne stručne, znanstvene i popularne izvore te će, uspoređujući ih, doći do traženih odgovora. Na taj način studenti će postati informacijski pismene osobe koje će svoje novostečeno znanje itekako znati iskoristiti i koje će im služiti cijeloga života. Sposobnost raspoznavanja vjerodostojnih informacija temeljna je za aktivno sudjelovanje u društvu i za uspješno rješavanje dobivenih zadataka. Osobe koje posjeduju te sposobnosti, koje su stekle informacijskim opismenjavanjem, mnogo će se lakše snaći i uopće funkcionirati u obilju informacija kojima smo danas okruženi. Time se jednostavno nameće razmišljanje da se bez informacijskog znanja zapravo ne može kvalitetno funkcionirati i uspješno izvršavati zadatke s kojima se kroz život susreće.

⁸¹ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 121.

⁸² Isto.

4.4. Uloga visokoškolskog knjižničara u oblikovanju programa informacijskog opismenjavanja

Knjižnice su oduvijek služile znanju, a samim time i sudjelovale u obrazovanju. Tradicionalno obrazovanje korisnika u potpunosti se usmjeravalo na misiju ustanove, na samu knjižnicu, njene sustave i usluge. Za razliku od toga informacijsko opismenjavanje usmjereno je na cjeloživotno učenje.

Educiranje korisnika nije više svedeno samo na jednu knjižnicu već je usmjereno prema raznim informacijskim izvorima bez obzira na njihovu fizičku lokaciju. Temeljna razlika između informacijske pismenosti i tradicionalnog obrazovanja korisnika jest u promjeni načina učenja. Učenje je prije bilo usmjereno na alate, a sada je usmjereno na koncepte. Knjižničari moraju biti svjesni da edukacija korisnika više nije samo podučavanje o načinu korištenja knjižničkog kataloga već se ona sada proširuje. Informacijski izvori više nisu kao prije isključivo vezani za jedan prostor te se informacijsko opismenjavanje provodi bez obzira na fizičku lokaciju informacija. Korisnik koji je informacijski obrazovan zna pronaći, vrednovati, interpretirati i koristiti se pronađenim informacijama. Tradicionalno obrazovanje korisnika prvenstveno je bilo usmjereno prema lociranju i pristupu informacijama dok novi pristup uči pojedinca vrednovati, interpretirati i koristiti se informacijama.⁸³ Upravo konstruktivizam ističe važnost interakcije s informacijama te rješavanje informacijskog problema. Informacijsko opismenjavanje postiže najbolje rezultate kada se provodi istraživačkom nastavom koja polazi od informacijskog istraživanja. Cilj je tako koncipirane nastave pronaći relevantan odgovor na informacijski problem. Prihvaćanjem novih modela učenja i njihovom integracijom tradicionalno obrazovanje korisnika transformira se u

⁸³ Isto, str. 97.

informacijsko opismenjavanje.⁸⁴ Odnosi tradicionalnog obrazovanja i informacijske pismenosti mogu se prikazati i tablično.

Tradicionalno obrazovanje korisnika	Informacijska pismenost
- odnosi se na jednu knjižnicu i njene sustave / usluge	- relacija prema raznim sastavnicama informacijskoga okruženja
- programski usmjereno na misiju ustanove	- programski usmjereno na cilj cjeloživotnoga učenja
- pragmatičko	- konceptno orijentirano
- kratkoročni ciljevi	- dugoročni ciljevi
- naglasak na alatima i pomagalicama	- naglasak na strategijama
- podučavanje	- učenje
- vještine	- stavovi, vrijednosni sustavi

Tablica 6: Razlika između obrazovanja korisnika i informacijske pismenosti

(Izvor: Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 100)

Promjenu u knjižnicama ponajbolje je opisao Garrod u svom radu *Skills for new information professionals (SKIP): findings of an elib project* u kojem navodi da je temeljna promjena u tome što se danas ne polazi od samih knjižnica već od informacije i korisnika. Slikovito je prikazao tu ključnu promjenu kao obrat od „ptolomejskog informacijskog svemira“ s knjižnicom u središtu prema dinamičkom, „kopernikanskom svemiru“ u središtu kojega je informacija.⁸⁵

Uloga knjižnica danas je bitno promijenjena i proširena te je jedan od njezinih ključnih zadataka informacijsko opismenjavanje. Školske knjižnice u samim počecima obrazovanja, a nakon njih i sveučilišne i fakultetske knjižnice

⁸⁴ Isto, str. 99.

⁸⁵ Garrod, P. *Skills for new information professionals (SKIP): findings of an elib project*. // Infocus. 2,1,1997. <http://info.lut.ac.uk/departments/dils/cti/SKIP.html> (2016-04-20).

imaju temeljnu ulogu u promicanju koncepta informacijske pismenosti. Sveučilišne i fakultetske knjižnice imaju iznimno važan zadatak da svoju zajednicu nauče kako učiti, kako organizirati informacije te kako se zapravo aktivno uključiti u sam proces cjeloživotnog učenja. Knjižnica time izravno sudjeluje u stvaranju svijeta u kojem se korisnici uče kritički vrednovati informacije i usvojiti ih u svoj sustav znanja i vrijednosti. Svojim radom na informacijskom opismenjavanju knjižničari izravno utječu na društvo stvarajući informacijski pismene korisnike koji će se lakše snaći u globaliziranom svijetu. Znanje koje nudi informacijska pismenost iznimno je bitno i predstavlja temelj kvalitetnog života u današnjem ubrzanom svijetu pretrpanom informacijama.

Na temelju proučene literature i dostupnih istraživanja može se zaključiti da je u Hrvatskoj svijest o potrebi i važnosti informacijske pismenosti nedovoljno razvijena. Tomu se mogu naći mnogi razlozi: needucirano i nedovoljno motivirano knjižnično osoblje, problemi financijske prirode te zastarjela oprema. Razvojem novih tehnologija promijenio se način stjecanja znanja, čime je došlo do velikih promjena u načinu učenja na visokoškolskoj razini. Zato je iznimno važno s informacijskim opismenjavanjem započeti što ranije, već na samom početku formalnog obrazovanja. U skladu s tim važno je i kod nastavnoga osoblja podizati razinu svijesti o važnosti uključivanja koncepta informacijske pismenosti na visokoškolske institucije i provođenja programa informacijske pismenosti. Informacijska opismenjenost ne može biti rezultat jednog predmeta ili kolegija, a za njeno usvajanje ključna je suradnja svih sudionika u procesu učenja, ponajviše predmetnih nastavnika i informacijskih stručnjaka/knjižničara.⁸⁶

U akademskom okruženju najznačajniju ulogu u informacijskom opismenjavanju imaju visokoškolska knjižnica i nastava. Istraživanje, analiza, tumačenje i diseminacija, sposobnosti su koje knjižničar mora prenijeti

⁸⁶ Lasić-Lazić, Jadranka Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjavanju. // *Medijska istraživanja* 18, 1(2012). str. 129.

studentima. Uloga knjižnica danas je bitno promijenjena i proširena te je jedan od njezinih ključnih zadataka informacijsko opismenjavanje. Knjižničari time izravno sudjeluju u stvaranju svijeta u kojem se korisnici uče kritički vrednovati informacije i usvojiti ih u svoj sustav znanja i vrijednosti. Svojim radom na informacijskom opismenjavanju knjižnica izravno utječe na društvo stvarajući informacijski pismene korisnike koji će se lakše snaći u globaliziranom svijetu. Kako navodi Simmons knjižničari su „insajderi i autsajderi“ u akademskim disciplinama za koje su se školovali. Visokoškolski knjižničari su nakon stručnog školovanja stekli interdisciplinarna gledišta, većinom su stekli diplome iz jednog ili dvaju studija iz područja knjižničarstva i informacijskih znanosti.⁸⁷

Knjižničari se tako otkrivaju nezaobilaznima u informacijskom opismenjavanju studenata, a što im postaje zapravo i jedan od ključnih zadataka. Upravo suradnjom s nastavnicima može se stvoriti idealan temelj za informacijsko opismenjavanje studenata. Tijekom studiranja studenti su primorani informacije bitne za područje svoga studiranja pronalaziti samostalno te je samim time informacijsko znanje koje će studenti primiti od nastavnika i knjižničara dragocjeno. Upravo kritičko mišljenje i analitički rad temeljni su za uspješno svladavanje zadataka koji se stavljaju pred studente. Od temeljne je važnosti stoga implementirati programe informacijskoga opismenjavanja u obrazovanje i time stvoriti informacijski pismene osobe koje će biti sposobne samostalno i uspješno izvršavati zadane zadatke. Ako se takav program ne nudi u sklopu obrazovanja, studenti nerijetko završavaju studije bez razvijenih znanja o samostalnom učenju i pronalaženju potrebnih informacija, ali s razvijenom navikom slijepog kopiranja neprovjerenih informacija.

Upravo informacijska pismenost korisnicima/studentima omogućuje razlučiti koje su informacije potrebne i korisne, a koje nepotrebne ili čak štetne. Studente treba informacijski opismenjivati uvođenjem novih kolegija, novim

⁸⁷ Simmons, M. H. *Librarians as disciplinary discourse mediators: using genre theory to move toward critical information literacy* // portal: Libraries and the academy. 5, 3, 2005, str. 297-311.

programima i radionicama, stvaranjem programa koji će biti usmjeren na informacijsko istraživanje i rješavanje informacijskog problema. Na temelju istraživačkih zadataka i njihovim rješavanjem studenti će razviti kompetencije informacijske pismenosti koje će im u velikoj mjeri pomoći u daljnjem radu.

Prednosti su informacijske pismenosti za studente brojne, od postizanja znatno boljih rezultata i akademskog uspjeha do razvijanja kritičkoga pojmovnoga aparata kojim će se uspješnije i pouzdanije moći selektirati i filtrirati dostupne informacije. Na temelju analize i vrednovanja informacija, studenti će kvalitetnije odrađivati svoje zadatke i time će postati informacijski pismene osobe koje su sigurne u svoj rad i moći će stajati iza njega. Studenti koji posjeduju ta znanja, sigurniji su u ono što rade te će samim time njihovi radovi te cjelokupan njihov uspjeh biti znatno bolji za razliku od studenata koje takve kompetencije i sposobnosti nisu stekli tijekom svog studiranja. Nakon završenog studija informacijsko osposobljeni studenti svojim znanjem i vještinama bit će i uspješniji pri izvršavanju svojih obaveza i na radnom mjestu.⁸⁸ Implementacijom informacijske pismenost u obrazovni sustav stvaraju se osobe koje će suvereno vladati svojim znanjem i koje će na temelju informacijskog znanja biti uspješniji i sigurniji i na radnom mjestu. Takvi zaključci ukazuju i na koristi koje od provođenja programa informacijskoga opismenjavanja ima i šira društvena zajednica, odnosno kolektiv u kojem se takvi programi realiziraju.

Ono što se kao najveća vrijednost cjelokupnog procesa u dugoročnom razdoblju kristalizira, cjeloživotno je učenje. Pojedinci sa stečenim vještinama, sposobnostima, ali i navikama stalnoga učenja utječu na kvalitetu svog života, ali i kvalitetu zajednice u kojoj žive, odnosno djeluju.

Zaključno, u samom je tom procesu uloga knjižnica iznimno važna jer u njima bi se trebale provoditi ciljane programske aktivnosti koje bi promicale i

⁸⁸ Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008., str. 124.

studentima približile informacijsku pismenost. Zadatak je knjižničara u tom procesu educirati korisnike ciljanim aktivnostima kroz koje će ih naučiti kako se što lakše kretati šumom informacija dostupnih na internetu. Moderna i mladima zanimljiva tehnologija zasigurno će privući studente, a na knjižničaru je da osmisli zadatke kojima će ih naučiti kako na najbolji način iskoristi prednosti koje razvijena tehnologija pruža. Takve aktivnosti naravno zahtijevaju dodatna sredstva i ulaganja zajednica na sveučilišnoj, ali i lokalnoj, regionaloj i državnoj razini. Budući da se radi o specifičnom području koje mora pratiti najnovije trendove i razvoj tehnologije, jednokratno planiranje i izdvajanje sredstava ne može zadovoljiti potrebe realizacije takvih programa. Jer, naravno, ciljevi koji bi se kratkoročno mogli realizirati nemaju dovoljnu težinu i ne mogu zadovoljiti potrebe društva kao što to mogu biti zadovoljenja ciljeva na kratkoročnom planu u nekim drugim segmentima. Zbog ubrzanoga razvoja tehnološka rješenja i oprema vrlo brzo zastarijeva, pa je stečena znanja potrebno jednakom brzinom i obnavljati ili osposobiti pojedince za samostalnim snalaženjem. Ipak knjižnice u tom procesu trebaju zadržati svoju ulogu predvodnika i logističara koji će što širem krugu ljudi učiniti dostupnima aktualna tehnološka rješenja vezana uz informacijsku pismenost i društvo znanja. Ne odnosi se to, dakle samo na dostupnost opreme, već i na dostupnost i razvijanje znanja i što funkcionalnijem korištenju te opreme.

4.5. Istraživanja informacijske pismenosti na visokoškolskoj razini

Od iznimne je važnosti pisati o informacijskoj pismenosti jer ona zapravo pokazuje ispravan način kako učiti i temelj je cjeloživotnog učenja. Umjesto podučavanja i pukog usvajanja znanja, ona pojedinca uči da aktivno sudjeluje, propitkuje, odabire informacije te samostalno donosi odluke. Posebno se važnim područjem otkriva provođenje istraživanja razine znanja informacijske pismenosti u visokoškolskom okruženju. Tako dobiveni rezultati važni su pokazatelji na temelju kojih se mogu izvoditi daljnje smjernice za izvođenje visokoškolskih programa, a koji bi u sebi u većoj mjeri sadržavali potrebne segmente informacijske pismenosti. Na taj se način budući akademski obrazovani građani praktički uvode u proces cjeloživotnoga učenje, pa pored specifičnih znanja propisanog određenim fakultetskim programima, usvajaju znanja i razvijaju vještine i sposobnosti informacijske pismenosti, kao preduvjeta budućega učenja koje ne mora nužno biti formalno ili institucionalno. Ujedno želi se istaknuti da je iznimno mali broj programa informacijskog opismenjavanja formalno uveden na fakultete u Republici Hrvatskoj.

Stoga će se u nastavku rada navesti nekoliko istraživanja koja ukazuju na važnost uvođenja programa informacijskog opismenjavanja na visokoškolskoj razini kao primjere dobre prakse.

U vrlo brojnoj literaturi koja obrađuje problematiku informacijske pismenosti na visokoškolskoj razini, svojom se sveobuhvatnošću i sustavnošću posebno ističe knjiga *Informacijska pismenost* autorica Sonje Špiranec i Mihaele Banek Zorica (Zagreb, 2008.).

U članku *Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjavanja studenata: istraživanje programa Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens Graz* autorice Ivanka Stričević i Dora Rubinić

donose rezultate istraživanja informacijskog opismenjivanja studenata u sklopu visokoškolskog kurikuluma. Istraživanje je to vezano uz modalitete provođenja programa informacijskog opismenjivanja, pri čemu su autorice najveću pažnju posvetile analizi programa informacijskog opismenjivanja Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl-Franzens u Grazu i utjecaju tog programa na studente navedenog sveučilišta. Na temelju provedenog istraživanja autorice su potvrdile pretpostavku da se uvođenjem kolegija poboljšava razina znanja informacijske pismenosti ispitanih studenata.⁸⁹

Nataša Hoić Božić⁹⁰ provela je 2003. godine istraživanje razvoja informacijske pismenosti studenata kroz izradu seminarskih radova u okviru kolegija *Metodika nastave informatike* na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

Autorica je opisala način rada u okviru spomenutog kolegija zaključivši da je važno da nastavnik kroz sve faze izrade seminara prati studente, od definiranja teme i prikupljanja sadržaja, pa sve do objavljivanja na internetskom poslužitelju. Nastavnik na taj način prati napredak studenata te ih vodi i pomaže im svojim sugestijama. Studenti nakon prve dvije faze izrade predaju odgovarajući „mini-seminar“ – obrazac za prvu i scenarij za drugu fazu. Na taj način nastavnik ima bolji uvid u rad i uspješnije može pratiti napredovanje studenata u izradi. Na temelju dobivenih rezultata autorica zaključuje da, iako poneki studenti površno odrade pojedine faze izrade, u većini slučajeva nastaju vrlo kvalitetni seminarski radovi. Hoić Božić⁹¹ nadalje ističe važnost informacijske pismenosti te smatra da nastavnici moraju znati koristiti suvremene metode i tehnologije u obrazovanju, odnosno da moraju biti ne samo informatički nego i informacijski pismeni. Kao osnovne sposobnosti informacijske pismenosti kod studenata razvijaju se: prikupljanje informacija s

⁸⁹ Rubinić, Dora; Stričević, Ivanka. Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjivanja studenata: istraživanje programa sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl Franzens Graz // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 4(2011).

⁹⁰ Hoić Božić, Nataša. Razvoj informacijske pismenosti studenata kroz izradu seminarskih radova. // Edupoint 3, (2003)URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/2.html> (2016-01-27).

⁹¹ Isto.

naglaskom na korištenje informatičkih tehnologija, analiza i vrednovanje informacija te korištenje informacija. Iznimno je važno da nastavnici nauče studente kako učiti, odnosno da stvore informacijski pismene studente koji su sposobni samostalno obavljati zadatke stavljene pred njih. Autorica ističe da nastavnici koji nastoje naučiti studente samostalno učiti stvaraju informacijske pismene osobe odnosno osobe koje su pripremljene za cjeloživotno učenje i koje će se samim time znati bolje snaći u bilo kojoj životnoj situaciji.⁹²

Knjižničari Sonya Shepherd, Debra Skinner i Bob Fernekes⁹³ 2004. godine istražili su povezivanje i integriranje knjižničnih usluga i alata u kurikulum Fakulteta u Georgiji. Autori u radu navode da studenti žele pronaći potrebnu informaciju što brže, bez previše razmišljanja i zamaranja. Jednostavni pretraživači poput *Googla*, *Yahoo-a* i sl. studentima su primamljivi za razliku od pretraživanja baza podataka koje smatraju kompliciranima. No, autori ukazuju na potrebu korištenja svih dostupnih izvora informacija te određuju u kojim situacijama koristiti znanstvene publikacije, u kojim baze podataka, a u kojima jednostavne pretraživače. Nadalje navode da bi knjižničari trebali aktivno sudjelovati na sastancima odsjeka fakulteta kako bi i na taj način pomogli nastavnom osoblju u stvaranju zadataka za studente koji obuhvaćaju istraživanja u knjižnicama. U radu se ističe i važnost uloge knjižničara i nastavnika u procesu učenju vrednovanja informacijskih izvora kao i dobivenih informacija. Autori opisuju provođenje programa u obliku pedesetominutnog tečaja.

Sonya Shepherd, Debra Skinner i Bob Fernekes⁹⁴ smatraju da bi knjižničari i profesori trebali surađivati i nastojati odrediti dostupne izvore, te znati kako ih najbolje povezati s njima, bilo da oni predstavljaju mrežne stranice, programski alat poput WebCT-a, A-Z popise časopisa, ili pak

⁹² Isto.

⁹³ Fernekes, W. Robert; Skinner, Debra; Gaither Shepherd, S. Sonya. *Library tools for connecting with the curriculum*. // Association of small computer users in education: proceedings / ASCUE Conference 6-10 June 2004. in Myrtle Beach. South Carolina. 2004. Str. 86-93. URL: <http://eric.ed.gov/?id=ED490104> (2016-02-25).

⁹⁴ Isto.

knjižnični katalog. Upućivanjem studenata na relevantne izvore, nastavnici i knjižničari pružaju im pouzdane i važne informacije. Uz navedeno valja dodati i kreiranje tutoriala i uputa za njihovo korištenje kao jedan od važnih segmenata informacijskoga opismenjavanja korisnika.⁹⁵

Od 2003. do 2007. godine Vilhelmina Vaičiūnienė⁹⁶ provela je istraživanje informacijske pismenosti na devet fakuleta u Litvi. Na temelju rezultata autorica je zaključila da je razina informacijske pismenosti na fakultetima uključenima u istraživanje nedostatna. U istraživanju autorica proučava na koji način integracija informacijske pismenosti utječe na učenje studenata postavljajući pitanje ima li informacijska pismenost pozitivan učinak na uspjeh studenata. Iz tako postavljenog problema autorica dolazi i do ključnoga pitanja kojim se propituje važnost integracije i implementacije informacijske pismenosti u visokoškolsko obrazovanje.

Vaičiūnienė zaključuje da je integracija informacijske pismenosti u kurikulum visokoškolskog obrazovanja od velike važnosti te da ona ima velik utjecaj na obrazovanje i na uspjeh studenata. Autorica predlaže uključivanje knjižničara visokoškolskih ustanova u nastavni proces, te ih potiče na izradu zasebnih kolegija informacijske pismenosti.⁹⁷

Jadranka Lasić-Lazić, Sonja Špiranec i Mihaela Banek Zorica u svom radu *Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju*⁹⁸ dotakle su se internetske ili *Google generacije* te su istražile koliko su pripadnici te generacije zapravo informacijski pismeni. Ispostavilo se da, iako su ispitanici bili izrazito skloni novim tehnologijama i posjeduju iznimne

⁹⁵ Isto.

⁹⁶ Vaičiūnienė, Vilhelmina. Information literacy in modernization of University education. // URL: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20071109_154354-04112/DS.005.1.02.ETD (2016-03-10).

⁹⁷ Usp. Vaičiūnienė, Vilhelmina. *Information literacy in modernization of University education*. // URL: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20071109_154354-04112/DS.005.1.02.ETD (2016-03-10).

⁹⁸ Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju*. // *Medijska istraživanja* 18, 1(2012)

vještine u korištenju interneta, njihovo je znanje vrlo površno. Autorice su na temelju istraživanja o informacijskim navikama, interakcijama i načinima procesiranja informacija zaključile da su pripadnici *Google generacije* usmjereni na kvantitetu podataka te ih vrlo često uopće ne zanima kvaliteta i kritičko razmatranje već samo brzo rješenje. Iz istraživanja proizlazi da pripadnici *Google generacije* iako su informatički vrlo pismeni, zapravo su informacijski nepismeni. Na temelju provedenog istraživanja zaključuju kako je od ključne važnosti započeti s informacijskim opismenjavanjem što ranije, već na samom početku formalnog obrazovanja. Na taj će način korisnici interneta znati pronaći ispravne informacije te će ih znati vrednovati i kritički razmotriti, znat će pronaći rješenje za raznovrsne informacijske potrebe. Umjesto mehaničkog učenja činjenica, informacijska pismenost potiče kritičko razmišljanje, samostalno i cjeloživotno učenje.⁹⁹

Antica Bračanov, Vesna Golubović i Dunja Seiter-Šverk¹⁰⁰ provele su istraživanje informacijskih kompetencija studenta u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Istraživale su učestalost korištenja knjižničnih usluga i broja napisanih studentskih radova tijekom posljednjih godinu dana. Rezultati istraživanja pokazali su da je neophodna dodatna pouka korisnika čak i pri najjednostavnijim zadacima poput pretraga *online* kataloga. Istraživanje je pokazalo da studentima nedostaju informacijske vještine u postavljanju učinkovite strategije pretraživanja, sposobnost odabira značajne i kvalitetne informacije te poznavanje pravila o citiranju. Autorice zaključuju da knjižnice imaju vrlo važnu ulogu u informacijskom opismenjavanju svojih studenata/korisnika, a zadatak im je educirati o autorskim i srodnim pravima te poštivanju istih, poticati ih na istraživački rad, educirati korisnika o pravilima citiranja i navođenja izvora pri pisanju radova.

⁹⁹ Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. // *Medijska istraživanja* 18, 1(2012). str.138.

¹⁰⁰ Bračanov, Antica; Golubović, Vesna; Seiter-Šverko, Dunja. Istraživanje informacijske pismenosti studenata u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57 (2014), 4 ; str. 45-64.

Sve navedeno ukazuje nam na potrebu definiranja programa informacijskog opismenjavanja u knjižnicima, njegove implementacije u kurikulum i pozicioniranje knjižnica kao informacijske sastavnice u sustavu visokog obrazovanja.¹⁰¹

Amy Catalano¹⁰² svoje je istraživanje informacijske pismenosti studenata na diplomskim i doktorskim studijima provela nešto drugačije. Ona je, naime, provodila program informacijskog opismenjavanja studenata te je izvela zaključke usporedivši njihovo znanje informacijske pismenosti prije i poslije edukacije. Rezultati istraživanja pokazali su da se nakon informacijskog opismenjavanja razina informacijske pismenosti ispitanih studenata iznimno povećala.¹⁰³

Katherine S. Dabbour i James David Ballard¹⁰⁴ autori članka *Information literacy and US Latino college students: a cross-cultural analysis* proveli su istraživanje i analizu informacijske pismenosti studenata na jednom američkom sveučilištu. Rezultati istraživanja pokazali su kulturalnu razliku u pristupu internetu. Dok tako studenti koji pripadaju jednom kulturnom krugu većinom imaju pristup internetu od kuće, studenti koji pripadaju drugom kulturnom krugu većinom tog pristupa nemaju. Zbog toga studenti koji nemaju pristup internetu od kuće više koriste knjižnicu kao izvor informacija, a u knjižnici imaju i pristup mrežnim izvorima i internetu. Lokacija s kojeg pristupaju internetu obje skupine ispitanih studenata nije relevantna zato što je vrijeme utrošeno u potragu za mrežnim informacijskim izvorima jednako i ne ovisi o

¹⁰¹ Bračanov, Antica; Golubović, Vesna; Seiter-Šverko, Dunja. Istraživanje informacijske pismenosti studenata u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57 (2014), 4 ; str. 45-64.

¹⁰² Catalano, Amy Jo. Using ACRL Standards to Assess the Information Literacy of Graduate Students in an Education Program // *Evidence Based Library and Information Practice* 4,5 (2010). Directory of Open Access Journals. URL: <http://doaj.org/> (2016-02-07)

¹⁰³ Catalano, Amy Jo. Using ACRL Standards to Assess the Information Literacy of Graduate Students in an Education Program // *Evidence Based Library and Information Practice* 4,5 (2010). Directory of Open Access Journals. URL: <http://doaj.org/> (2016-02-07).

¹⁰⁴ Dabbour, K.S.; Ballard, J.D. Information literacy and US Latino college students: a cross-cultural analysis. *New Library World*, 112, 7-8 (2011). Emerald Insight <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/03074801111150477> (2016-04-27).

mjestu pristupa mrežnim stranicama. Rezultati su također pokazali da studenti koji nemaju pristup internetu od kuće imaju i nižu razinu informacijske pismenosti.¹⁰⁵

Margy MacMillan i Allison MacKenzie¹⁰⁶ autorice rada *Strategies for integrating information literacy and academic literacy: Helping undergraduate students make the most of scholarly articles*, provele su istraživanje među studentima preddiplomskog studija proučivši na koji način se koriste znanstvenim radovima te na koje prepreke i izazove pritom nailaze. Rezultati istraživanja pokazali su da studenti imaju poteškoća prilikom konzultiranja znanstvenih članaka. Autorice su zatim provele informacijsko opismenjavanje ispitanih studenata te su dobiveni rezultati nakon edukacije bili znatno bolji. Njihovo informacijsko znanje znatno se poboljšalo i s manje su poteškoća koristili znanstvene radove u svom učenju. Rezultati su autorice tako naveli na zaključak da je suradnja nastavnika i knjižničara ključna za poboljšanje informacijske pismenosti studenata.¹⁰⁷

Dejana Golenko, Polona Vilar i Ivanka Stričević¹⁰⁸ autorice su rada *Academic Strategic Documents as a Framework for Good Information Literacy Programs: Case Study of Law Faculties in the Republic of Croatia* u kojem su predstavile istraživanje zastupljenosti informacijske pismenosti u strateškim dokumentima pravnih fakulteta u Rijeci, Zagrebu, Splitu i Osijeku. Metodom sadržajne analize istražile su i identificirale moguće programe i metode koje

¹⁰⁵ Dabbour, K.S.; Ballard, J.D. Information literacy and US Latino college students: a cross-cultural analysis. *New Library World*, 112, 7-8 (2011). Emerald Insight <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/03074801111150477> (2016-04-27).

¹⁰⁶ MacMillan, M.; MacKenzie, A. Strategies for integrating information literacy and academic literacy: Helping undergraduate students make the most of scholarly articles // *Library Management* 33, 8-9 (2012). Emerald Insight. URL: <http://www.emeraldinsight.com> (2016-02-27).

¹⁰⁷ MacMillan, M.; MacKenzie, A. Strategies for integrating information literacy and academic literacy: Helping undergraduate students make the most of scholarly articles // *Library Management* 33, 8-9 (2012). Emerald Insight. URL: <http://www.emeraldinsight.com> (2016-02-27).

¹⁰⁸ Golenko, Dejana; Vilar, Polona; Stričević, Ivanka. *Academic Strategic Documents as a Framework for Good Information Literacy Programs: Case Study of Law Faculties in the Republic of Croatia* // *Worldwide Commonalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice: European Conference on Information Literacy, ECIL 2013 Istanbul, Turkey, October 22-25, 2013, Revised Selected Papers* / Kurbanoglu, Serap ; Grassian, Esther ; Mizrachi, Diane ; Catts, Ralph ; Špiranec, Sonja (ur.). Cham, Heidelberg, New York, Dordrecht, London : Springer International Publishing, 2013. Str. 415-421.

pospješuju suradnju knjižničara i nastavnika u informacijskom opismenjavanju. Namjera je autorica bila predstaviti smjernice koje će pomoći u budućim istraživanjima informacijske pismenosti u području prava te ujedno predstaviti jedan od mogućih programa informacijskog opismenjavanja studenata prava. Rad ujedno pruža uvid u bolje razumijevanje informacijske pismenosti u širem kontekstu u području prava. Autorice su istaknule problem neprovođenja programa informacijskog opismenjavanja na formalnoj razini institucije i na taj način nestjecanja potrebnih vještina informacijske pismenosti.

U strateškim dokumentima spomenutih fakulteta knjižnice su opisane kao informacijski centri koji svojim korisnicima pruža pristup informacijskim izvorima, te omogućuje učenje, istraživanje i edukaciju. No, autorice upozoravaju da je u strateškim dokumentima u potpunosti zanemarena obrazovna uloga knjižnice. Studenti u fakultetskim knjižnicama imaju mogućnost uz samo pretraživanje steći i nova znanja poput vrednovanja, kritičkog propitivanja i ispravnog korištenja pronađenih informacija. Nadalje autorice navode da se koncept informacijske pismenosti može pronaći u izvannastavnim aktivnostima te odvojenim programima cjeloživotnog učenja ili raznim tečajevima. Iz svega je jasno da bi središnje mjesto u procesu informacijskog opismenjavanja trebale biti knjižnice, a sam koncept informacijske pismenosti implementiran u strateške dokumente.¹⁰⁹

Nikolas Leichner, Johannes Peter, Anne-Kathrin Mayer i Günter Krampen¹¹⁰ proveli su istraživanje razine informacijske pismenosti među studentima psihologije. Studentima su zadali zadatak pretraživanja literature. Rezultati istraživanja pokazali su da su studenti doktorskih studija bili uspješniji

¹⁰⁹ Golenko, Dejana; Vilar, Polona; Stričević, Ivanka. Academic Strategic Documents as a Framework for Good Information Literacy Programs: Case Study of Law Faculties in the Republic of Croatia // Worldwide Commonalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice: European Conference on Information Literacy, ECIL 2013 Istanbul, Turkey, October 22-25, 2013, Revised Selected Papers / Kurbanoglu, Serap ; Grassian, Esther ; Mizrachi, Diane ; Catts, Ralph ; Špiranec, Sonja (ur.). Cham, Heidelberg, New York, Dordrecht, London : Springer International Publishing, 2013. Str. 415-421.

¹¹⁰ Leichner, N.; Peter, J., Mayer, A.; Krampen, G. Assessing information literacy among German psychology students // Reference Services Review 41, 4 (2013). Emerald Insight. URL: <http://www.emeraldinsight.com> (2016-03-13).

u izvršavanju zadataka u odnosu na studente diplomskih studija, a studenti diplomskih studija bili su uspješniji u pretraživanju literature od studenata preddiplomskih studija.¹¹¹

Eleonora Dubicki¹¹² provela je istraživanje informacijske pismenosti na osam visokoškolskih ustanova u New Jerseyju. Istraživanje je provela među studentima dvogodišnjeg i četverogodišnjeg studija. Autorici je bila namjera istražiti posjeduju li ispitani studenti kompetencije informacijske pismenosti, znaju li pretraživati, kritički propitkivati, vrednovati i ispravno koristiti informacije. Dubicki se u svom radu ujedno bavi i pitanjem kako knjižničari i nastavnici mogu poboljšati informacijske sposobnosti studenata. Rezultati istraživanja pokazali su da su studenti četverogodišnjeg studija ipak bili uspješniji u izvršavanju dobivenih zadataka u odnosu na studente dvogodišnjeg studija. Autorica prema tome zaključuje da je ključna suradnja knjižničara i nastavnika u povećavanju razine znanja informacijske pismenosti. Nastavnici i knjižničari trebaju raditi na integraciji programa informacijskog opismenjavanja u nastavu te zajedno pronaći učinkovitije metode istraživanja kako bi se poboljšale informacijske sposobnosti studenata.¹¹³

Ileana Kurtović¹¹⁴ istraživala je informacijsku pismenost studenata Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje je provela pomoću ankete kombiniranog tipa te je u radu ispitala osnovne karakteristike informacijske pismenosti prema standardima i modelima namjenjenima visokoškolskoj razini informacijske pismenosti. Kurtović je anketom istražila razinu informacijske pismenosti, prosječne ocjene na fakultetu, te godinu studija i područje studiranja. Rezultati istraživanja pokazali su da su studenti Sveučilišta u Zagrebu većinom svladali

¹¹¹ Leichner, N.; Peter, J., Mayer, A.; Krampen, G. Assessing information literacy among German psychology students // *Reference Services Review* 41, 4 (2013). Emerald Insight. URL: <http://www.emeraldinsight.com> (2016-03-13).

¹¹² Dubicki, Eleonora. *Faculty perceptions of students' information literacy skills competencies* // *Journal of Information Literacy* 7, 2 (2013). str.97-125. URL: <http://dx.doi.org/10.11645/7.2.1852> (2016-03-25).

¹¹³ Isto.

¹¹⁴ Kurtović, Ileana. Istraživanje informacijske pismenosti studenata Sveučilišta u Zagrebu. URL: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/4842/1/kurtovic_ileana_diplomski.pdf (2016-01-28).

pojedine elemente informacijske pismenosti. Na temelju dobivenih rezultata autorica je zaključila da studenti vrlo malo koriste uslugu Google Scholar i znanstvene baze podataka. Ujedno slabo koriste Booleve operatore te velik broj studenata nije uopće upoznat s njima. Također, pokazalo se da veliki broj studenata nije svjestan ograničenja internetskih tražilica te vrlo rijetko provjerava točnost pronađenih informacija pa je samim time upitna vjerodostojnost njihova rada. Rezultati istraživanja otkrili su i da su studenti viših godina studija informacijski pismeniji od onih nižih godina te da su studenti društvenog i humanističkog usmjerenja postigli bolje rezultate od studenata biotehničkih, tehničkih i prirodnih znanosti. Studenti s boljim akademskim uspjehom pokazali su višu razinu informacijske pismenosti od onih s nižim akademskim uspjehom.¹¹⁵

Iz analize navedenih istraživanja može se zaključiti da je informacijska pismenost vrlo važna za uspjeh u znanstvenom radu. To potvrđuje činjenica da studenti koji pokazuju više uspjeha tijekom studiranja, pokazuju i višu razinu informacijske pismenosti. Također, može se zaključiti i da se informacijska pismenost može raslojiti i prema klasnoj i kulturalnoj raslojenosti društva, što potvrđuje istraživanje Katherine S. Dabbour i James David Ballard.¹¹⁶ Informacijska pismenost ovisi i o akademskom statusu ili razini fakultetske obrazovanosti, gdje ona, pokazalo se raste s porastom kompetencija ispitanika. No, također može se iz navedenih istraživanja zaključiti da postoji stalna potreba za edukacijom na području informacijske pismenosti. S jedne strane potrebno je razviti svijest o nužnosti kritičkog pristupa dostupnim informacijama, dok je s druge važno educirati, ponajprije neinformirane studente o mogućnostima i dostupnosti internetskih pretraživača i ostalih izvora informacija. Na taj se način unapređuje rad studenata, ali i razvijaju vještine i

¹¹⁵ Kurtović, Ileana. Istraživanje informacijske pismenosti studenata Sveučilišta u Zagrebu. URL: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/4842/1/kurtovic_ileana_diplomski.pdf (2016-01-28).

¹¹⁶ Dabbour, K.S.; Ballard, J.D. Information literacy and US Latino college students: a cross-cultural analysis. *New Library World*, 112, 7-8 (2011). Emerald Insight. URL: <http://www.emeraldinsight.com> (2016-04-27).

sposobnosti koje im mogu omogućiti veću kvalitetu rada u kasnijem profesionalnom životu, što može imati višestruko pozitivne implikacije na samo društvo.

Budući da su rezultati pokazali da razina informacijske pismenosti studentske populacije na globalnoj razini još uvijek nije zadovoljavajuća, nameće se potreba stvaranja novih trendova koji bi preokrenuli takvu sliku. U tom smislu upozorava se na zanemarenu ulogu knjižnice u tom procesu te se ističe potreba za većom interdisciplinarnom suradnjom upravo s fakultetskim knjižnicama i knjižničarima. Većina autora ističe kako je informacijsko opismenjavanje studenata nemoguće bez integracije u kurikulum.¹¹⁷ Ta se suradnja može kretati upravo u smjeru razvijanja i provedbe programa informacijskog opismenjavanja koji će omogućiti studentima stjecanje potrebnih znanja i vještina informacijske pismenosti a koja će se primjeniti na vrlo širokom području sveukupnoga svoga obrazovanja, profesionalnoga života ili osobnih interese i afiniteta. Pritom proces informacijske pismenosti ne smije se ograničiti samo na visokoškolske knjižnice već u njega moraju biti uključene i ostale institucije sveučilišta, ali i lokalne zajednice, radom vezane za znanost i kulturu.

Na tragu je takva zaključka i stav Sonje Špiranec i Mihaele Banek Zorice koje napominju: „Ono što informacijsku pismenost razlikuje jest jači obrazovni angažman knjižničara koji uz podučavanje o pronalaženju i korištenju informacija zahvaćaju cjelovito istraživačko okruženje progovarajući i o ekonomskim i legalnim aspektima informacija, mehanizmima njihove proizvodnje i dinamici organizacije uz osvrt na širu disciplinu.“¹¹⁸ Autorice dakle naglašavaju važnu ulogu knjižnica u procesu informacijskog

¹¹⁷ Australian and New Zealand Information Literacy Framework : principles, standards and practice. Second edition. // Editor Alan Bundy. Adelaide : Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, 2004.

¹¹⁸ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008. str. 99.

opismenjavanja, kao i utjecaj koji uspješnost tog procesa može imati na širu zajednicu.

5. Zaključak

Informacijska pismenost sposobnost je koja je postala nužna u današnje vrijeme sveprisutnosti najraznovrsnijih podataka čija je točnost i utemeljenost upitna. Ona će pojedincu omogućiti da razluči korisnu od nepotrebne informacije te će s lakoćom moći pretražiti izvore potrebnih znanja. Informacijski pismene osobe u obilju informacija koje im se nude znaju prepoznati, vrednovati i koristiti onu koja im je korisna. Informacije do pojedinca dopiru nefiltrirano pa ih je stoga vrlo važno znati procijeniti i kritički vrednovati. Danas je uloga knjižnica bitno promijenjena i proširena te je jedan od njezinih ključnih zadataka informacijsko opismenjavanje. Knjižnica time izravno sudjeluje u stvaranju svijeta u kojem se korisnici uče kritički vrednovati informacije i usvojiti ih u svoj sustav znanja i vrijednosti. Svojim radom na informacijskom opismenjavanju knjižnica izravno utječe na društvo stvarajući informacijski pismene korisnike koji će se lakše snaći u globaliziranom svijetu. Zbog toga je iznimno važno s informacijskim opismenjavanjem započeti što ranije, već na samom početku formalnog obrazovanja.

Na temelju analize modela i standarda informacijske pismenosti te na temelju zastupljenosti informacijske pismenosti na visokoškolskoj razini nastojalo se ukazati na važnost njenog promicanja na visokoškolskoj razini. Nakon provedene analize teorijskih koncepata, modela i standarda informacijske pismenosti na visokoškolskoj razini te analiziranih izvora može se zaključiti da je informacijska pismenost zapravo temelj cjeloživotnog obrazovanja, njome se uči kako učiti te kako razvijati vlastite vještine koje mogu izravno utjecati na kvalitetu našeg života.

Informacijska je pismenost nužna u današnjem svijetu pretrpanom svakojakim informacijama upitne kvalitete. Zbog njene iznimne važnosti za društvo (znanja) informacijsku bi pismenost trebalo uvesti kao obvezni kolegij na fakultetima i na taj je način u potpunosti implementirati u obrazovni sustav.

Suradnjom, razumijevanjem i uzajamnim poštovanjem nastavnici i knjižničari mogu mnogo napraviti na promicanju informacijske pismenosti. Otvaranjem novih kolegija, specijalnim programima, radionicama i tečajevima, uvođenjem istraživačkih zadataka u pojedine kolegije knjižničari i nastavnici mogu uvelike utjecati na razvoj i poboljšanje informacijske pismenosti studenata. Time bi studenti stekli kompetencije i vještine koje bi im pomogle u akademskom obrazovanju i općenito u životu. Studenti informacijskom pismenošću stječu sposobnost umijeća organiziranja i uređivanja vlastitog učenja. Najveća je vrijednost koja iz toga proizlazi cjeloživotno učenje, studenti su naučili kako učiti tijekom cijelog života te time izravno utječu na kvalitetu svog života, a svojim znanjem i sposobnostima pridonose boljitku društvu koje ih okružuje.

U Hrvatskoj trenutno razina svijesti o potrebi i važnosti informacijske pismenosti nije na zadovoljavajuća. Uzroke tomu možemo pronaći u needuciranom i nedovoljno motiviranom knjižničnom osoblju, problemima financijske prirode te zastarjeloj opremi ali i svijesti svih sudionika obrazovnog procesa. Uz to ubrzanim gopodarskim i tehnološkim razvojem promijenio se i način stjecanja znanja. Stoga je došlo i do velikih promjena u načinu učenja na visokoškolskoj razini. Smatra se da je iznimno važno s informacijskim opismenjavanjem započeti što ranije, već na samom početku formalnog obrazovanja. Potrebno je podizati razinu svijesti o važnosti uključivanja koncepta informacijske pismenosti na visokoškolske institucije i provođenja programa informacijske pismenosti. Stoga treba nastaviti s promicanjem važnosti provedbe i kreiranja programa informacijske pismenosti na formalnoj razini u zajedničkoj suradnji knjižničara i nastavnika kako bi pojedinci mogli razviti i steći potrebne kompetencije informacijske pismenosti. Pri tom je ključna suradnja svih sudionika u procesu učenja, ponajviše nastavnika i knjižničara. Uloga knjižnica u informacijskom opismenjavanju iznimno je važna jer u njima bi se trebale provoditi ciljane programske aktivnosti koje bi promicale i studentima približile informacijsku pismenost. Zadatak je

knjižničara educirati korisnike ciljanim aktivnostima kroz koje će ih naučiti kako se što lakše kretati šumom informacija dostupnih na internetu. Na knjižničaru je da osmisli zadatke kojima će ih naučiti kako na najbolji način iskoristi prednosti koje razvijena tehnologija pruža. Takve aktivnosti iziskuju dodatna sredstva i ulaganja zajednica na sveučilišnoj, ali i lokalnoj, regionaloj i državnoj razini. Zbog ubrzanoga razvoja tehnologije informatička oprema vrlo brzo zastarijeva, pa je stečena znanja potrebno jednakom brzinom i obnavljati ili osposobiti pojedince za samostalno snalaženje. Knjižnice u tom procesu trebaju zadržati svoju ulogu predvodnika i logističara koji će što širem krugu ljudi učiniti dostupnima aktualna tehnološka rješenja vezana uz informacijsku pismenost i društvo znanja. Ne odnosi se to dakle samo na dostupnost opreme već i na dostupnost i razvijanje znanja o što funkcionalnijem korištenju te opreme i izvora. Zaključno, kao najveća vrijednost cjelokupnog procesa u dugoročnom razdoblju kristalizira se cjeloživotno učenje. Pojedinci sa stečenim vještinama, sposobnostima informacijske pismenosti, ali i navikama stalnoga učenja utječu na kvalitetu svog života, ali i kvalitetu zajednice u kojoj žive, odnosno djeluju.

6. Sažetak

U Hrvatskoj programi informacijskog opismenjavanja nisu formalno prisutni u obrazovnom sustavu što nam svjedoči o nedovoljno razvijenoj svijesti o njihovoj važnosti. Na hrvatskim fakultetima rijetki su formalni programi informacijskog opismenjavanja te se ovim radom želi ukazati iznimnu važnost podizanja razine svijesti o važnosti uključivanja koncepta informacijske pismenosti na visokoškolske institucije i provođenja programa informacijske pismenosti. Uzroke tomu možemo pronaći u needuciranom i nedovoljno motiviranom knjižničnom osoblju, problemima financijske prirode te zastarjeloj opremi ali i svijesti svih sudionika obrazovnog procesa. Uz to ubrzanim gopodarskim i tehnološkim razvojem promijenio se i način stjecanja znanja. Stoga je došlo i do velikih promjena u načinu učenja na visokoškolskoj razini. Zbog toga je iznimno važno s informacijskim opismenjavanjem započeti što ranije, pa i već na samom početku formalnog obrazovanja. Stoga je ključno promicati svijest o važnosti provođenja i kreiranja programa informacijskoga opismenjavanja na visokoškolskoj razini, što je ujedno bio i jedan je glavnih motiva pisanja ovoga rada.

Ključne riječi: informacijska pismenost, visokoškolska knjižnica, obrazovanje, informacijsko opismenjavanje

7. Literatura

1. ACRL. *Information literacy competency standards for higher education*. 2000. URL: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/standards.pdf>. (2016-02-27)
2. ALA. *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*.1989. URL: <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/whitepapers/presidential.html> (2016-01-04)
3. Alexander, Cynthia J.; Pal, Leslie A. *Digitalna demokracija*. Osijek; Zagreb, Split : Panliber, 2001.
4. *Alexandria Proclamation on Information Literacy and Lifelong Learning*. High Level Colloquium on Information Literacy and Lifelong Learning. Alexandria, Egypt, 2005.
5. Association of College and Research Libraries. (2000). *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. Chicago: ACRL. URL: <http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html> (2016-02-17)
6. Australian and New Zealand Information Literacy Framework : principles, standards and practice. Second edition. // Editor Alan Bundy. Adelaide : Australian and New Zealand Institute for Information Literacy, 2004.
7. Bawden, David. Information and digital literacies; a review of concepts. // *Journal of Documentation*. 57(2):218-259 (2016-05-27)
8. Behrens, Shirley J. A Conceptual Analysis and Historical Overview of Information Literacy. // *College & research libraries*. 55,7,1994, str.309-322
9. Borgman, Christine L. *Od Gutenbergova izuma do globalnog informacijskog povezivanja : pristup informaciji u mrežnom svijetu*. Lokve : Naklada Benja; Zadar : Gradska knjižnica, 2002.
10. Bračanov, Antica; Golubović, Vesna; Seiter-Šverko, Dunja. Istraživanje informacijske pismenosti studenata u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 57 (2014), 4 ; str. 45-64

11. Bruce, Christine Susan. *Information Literacy programs and research: an international review*. // Australian library journal. 49,3,2000, str. 209-218
12. Bruce, Christine Susan. *Information Literacy Research and Practice: An Experiential Perspective*. // European conference on Information Literacy, ECIL 2013 Istanbul, October 2013.
13. Bruce, Christine. Seven faces of information literacy in higher education. // Christine Bruce.com. URL: <http://www.christinebruce.com.au/informed-learning/seven-faces-of-information-literacy-in-higher-education/> (2016-02-22)
14. Bundy, A. Growing the community of the informed: information literacy- a global issue. April 2002. <http://www.library.unisa.edu.au/about/papers/growing-community.pdf> (2016-04-28)
15. Candy, Philip C. Lifelong Learning and Information Literacy. URL: https://www.researchgate.net/profile/Philip_Candy/publication/268299706_Lifelong_Learning_and_Information_Literacy/links/55d4eb9308ae6788fa352834.pdf (2016-04-07)
16. Castells Manuel. *Informacijsko doba : ekonomija, društvo, kultura*. Zagreb : Golden marketing, 2000.
17. Castells, Manuel. *Internet galaksija : razmišljanja o internetu, poslovanju i društvu*. Zagreb : Naklada Jesenski i Turk : Hrvatsko sociološko društvo, 2003.
18. Castells, Manuel. *Uspon umreženog društva*. Zagreb : Golden marketing, 2000.
19. Catalno, Amy Jo. Using ACRL Standards to Assess the Information Literacy of Graduate Students in an Education Program // Evidence Based Library and Information Practice 4,5 (2010). Directory of Open Access Journals. URL: <http://doaj.org/> (2016-02-07)

20. Čepić, Renata. Pismenost odraslih u društvenom kontekstu: magistarska radnja. Rijeka: R. Čepić, 1997.
21. Dabbour, K.S.; Ballard, J.D. *Information literacy and US Latino college students: a cross-cultural analysis*. New Library World, 112, 7-8 (2011). Emerald Insight. URL: <http://www.emeraldinsight.com> (2016-04-27)
22. Doyle, Christina. Outcome measures for information literacy within the national education goals of 1990: final report of the National Forum on Information Literacy. Summary of findings. Washington, DC: US Department of Education.).1992. [URL:http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/23/4a/12.pdf](http://eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2/content_storage_01/0000000b/80/23/4a/12.pdf) (2016-02-07)
23. Dubicki, Eleonora. Faculty perceptions of students' information literacy skills competencies // Journal of Information Literacy 7, 2 (2013). str.97-125. URL: <http://dx.doi.org/10.11645/7.2.1852> (2016-03-25)
24. Eisenberg, Mike. Big6 skills overview. November, 2001. <http://www.big6.com/category/overview-of-big6-skills/> (2016-04-24)
25. EUR-Lex. URL: <http://eur-lex.europa.eu/> (2016-02-17)
26. Ferguson, Brian. Information Literacy: A Primer for Teachers, Librarians, and other Informed People. 2005. <http://bibliotech.us/pdfs/InfoLit.pdf> (2016-03-15)
27. Fernekes, W. Robert; Skinner, Debra; Gaither Shepherd, S. Sonya. *Library tools for connecting with the curriculum*. // Association of small computer users in education: proceedings / ASCUE Conference 6-10 June 2004. in Myrtle Beach. South Carolina. 2004. Str. 86-93. URL: <http://eric.ed.gov/?id=ED490104> (2016-02-25)
28. Garrod, P. Skills for new information professionals (SKIP): findings of an elib project. // Infocus. 2,1,1997. <http://info.lut.ac.uk/departments/dils/cti/SKIP.html> (2016-04-20)

29. Golenko, Dejana; Vilar, Polona; Stričević, Ivanka. Academic Strategic Documents as a Framework for Good Information Literacy Programs: Case Study of Law Faculties in the Republic of Croatia // *Worldwide Commonalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice: European Conference on Information Literacy, ECIL 2013 Istanbul, Turkey, October 22-25, 2013, Revised Selected Papers* / Kurbanoglu, Serap ; Grassian, Esther ; Mizrachi, Diane ; Catts, Ralph ; Špiranec, Sonja (ur.). Cham, Heidelberg, New York, Dordrecht, London : Springer International Publishing, 2013. Str. 415-421
30. Gorman, Michael. *Postojana knjižnica: Tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*. Zagreb: HKD, 2006.
31. Hoić Božić, Nataša. *Razvoj informacijske pismenosti studenata kroz izradu seminarskih radova*. // *Edupoint* 3, (2003) URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/2.html> (2016-01-27)
32. Horton, Forest Woody. *Understanding Information literacy: A Primer*. Pariz : Unesco, 2008. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001570/157020e.pdf> (2016-02-27)
33. Horvat, Aleksandra, Živković, Danijela. *Između javnosti i privatnosti: knjižnice u vremenu e-knjige*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 2012.
34. IFLA, Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova. URL: <http://www.ifla.org/standards> (2016-04-02)
35. Information Literacy Competency Standards for Higher Education. ALA. URL: <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/standards/standards.pdf> (2016-04-28)
36. Ivakić, Marija. *Obrazovanje korisnika za društvo znanja*. // *Edukacija korisnika i knjižničnog osoblja: zbornik radova 5. dani specijalnog knjižničarstva Hrvatske/ uredila Maja Jokić*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo 2004.

37. Koenig, Eckard. Teorije znanosti o odgoju : uvod u osnove, metode i praktičnu primjenu. Zagreb: Educa, 2001., str.245-257
38. Kurtović, Ileana. Istraživanje informacijske pismenosti studenata Sveučilišta u Zagrebu. URL: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/4842/1/kurtovic_ileana_diplomski.pdf (2016-01-28)
39. Lasić-Lazić, Jadranka. *Informacijska tehnologija u obrazovanju*: znanstvena monografija. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta, 2014.
40. Lasić-Lazić, Jadranka, Špiranec Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima: pronađeni u informacijskom opismenjivanju*. // Medijska istraživanja 18,1, (2012), str. 125-142
41. Leichner, N.; Peter, J., Mayer, A.; Krampen, G. Assessing information literacy among German psychology students // Reference Services Review 41, 4 (2013). Emerald Insight. URL: <http://www.emeraldinsight.com> (2016-03-13)
42. Lau, Jesus. *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju: završna verzija*, recenzirano 30. srpnja 2006. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
43. MacMillan, M.; MacKenzie, A. Strategies for integrating information literacy and academic literacy: Helping undergraduate students make the most of scholarly articles // Library Management 33, 8-9 (2012). Emerald Insight. URL: <http://www.emeraldinsight.com> (2016-02-27)
44. Maravić, Jasminka. Cjeloživotno učenje. Edupoint. 17,2003. <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/5> (2016-03-25)
45. Neuman, Delia. Information Literacy for Learners. // European conference on Information Literacy, ECIL 2013 Istanbul, October 2013.

46. Panian, Željko. *Digitalna podjela: novi informacijski izazov.* // Informatologija 34, 3-4, (2001), str. 200 - 203.
47. Petrak, Jelka [et. al.]. *Informacijska pismenost u nastavnom programu diplomskog studija Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.* // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3-4, 55(2013). URL: <http://hrcak.srce.hr/106571> (2016-04-24)
48. Petrijević - Vuksanović, Irena; Boras, Damir. *Hrvatska na putu prema europskom informacijskom društvu: koraci prilagodbe.* // Medijsko istraživanje: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije 16, 2(2010), str. 93-94. URL:<http://hrčak.srce.hr/file/95912> (2016-03-18).
49. Rubinić, Dora; Stričević, Ivanka. *Visokoškolska knjižnica u programima informacijskog opismenjavanja studenata: istraživanje programa sveučilišne knjižnice Sveučilišta Karl Franzens Graz* // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 54, 4 (2011), str. 23-48.
50. <SCONUL> Society of College, National and University Libraries. *Information skills in higher education: a SCONUL Position Paper.* London: SCONUL, 1999. http://www.sconul.ac.uk/groups/information_literacy/seven_pillars.html
51. Senevirante, W. *Laying paving stones for a knowledge society: Community Information Literacy (CIL) and an analysis of barriers to upgrade CIL in rural Sri Lanka,* World library and Information Congress: 70th IFLA General Conference and Council. 22-27 August 2004, Buenos Aires, Argentina <http://www.ifla.org/IV/ifla70/papers/151e-Seneviratne.pdf>
52. Shapiro, J.J. Hughes, S.K. *Information technology as a liberal art.* // Educom review. 31,2,1996, str. 31-36.
53. Siemens, G. *Connectivism: a learning theory for the digital age.* // International journal of instructional technology and distance learning. 2,1,2005, str. 3-11

54. Simmons, M. H. Librarians as disciplinary discourse mediators: using genre theory to move toward critical information literacy // portal: Libraries and the academy. 5,3,2005, str. 297-311.
55. Stričević, Ivanka. Pismenosti 21. stoljeća : učenje i poučavanje u informacijskom okruženju. // Zrno 22, 97- 98 (2011.)
56. Sundin, O. (In press). *Negotiations on information seeking expertise: a study of web-based tutorials for information literacy* // Journal of documentation. 64,1,2008, str. 24-44
57. Špiranec, Sonja, Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost: Teorijski okviri i polazišta*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2008.
58. Špiranec, Sonja. *Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje*, 2003. URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (28.04.2016.)
59. Špiranec, Sonja: *Obrazovanje korisnika u visokoškolskim knjižnicama : novi pristup u mrežnom okruženju*. Zagreb : S. Špiranec, 2005.
60. Todd, Ross. Information Literacy in Electronic Environment: Fantasies, Facts and Futures. URL: <http://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1517&context=iatul> (2016-02-07)
61. UNESCO. *Towards knowledge societies*. Paris, Unesco, 2005. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843e.pdf> (2016-02-25)
62. Vaičiūnienė, Vilhelmina. Information literacy in modernization of University education. // URL: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20071109_154354-04112/DS.005.1.02.ETD (2016-03-10)
63. Webber, Sheila; Johnston, Bill. *Conceptions of information literacy: new perspectives and implications*. // Journal of information science. 26,6,2000, str.381-397

64. Zurkowski, Paul G. *The Information Service Environment: Relationships and Priorities*. National Commission on Libraries and Information Science, 1974.